

UiO • **Det juridiske fakultet**

Sammenligning av lovgivningen for dyremishandling i Norge, Sverige og England

Kandidatnummer: 544

Leveringsfrist: 25. november 2013

Antall ord: 17949

Innholdsfortegnelse

1	INTRODUKSJON	1
1.1	Tema	1
1.2	Bakgrunnen for valg av tema.....	1
1.3	Avgrensing.....	2
1.4	Videre fremstilling.....	2
2	NOEN VIKTIGE LIKHETER OG FORSKJELLER I RETTSSYSTEMENE SOM SKAL SAMMENLIGNES.....	3
2.1	Civil Law v Common Law	3
2.1.1	Generelle forskjeller.....	3
2.1.2	Prosessuelle forskjeller.....	4
2.2	Straffevilkår	5
2.2.1	Hvem kan straffes	5
2.2.2	Oppfyllelse av straffebud	6
2.2.3	Subjektiv skyld.....	7
2.2.4	Tilregnelighet	8
2.2.5	Straffrihets- og straffritaksgrunner.....	8
3	DYREMISHANDLINGSBEGREPET I DAGLIGTALE OG SOM DEFINERT I RETTSREGLENE.....	9
3.1	Innledende bemerkninger om begrepet dyremishandling	9
3.2	Introduksjon av regelverkene i Norge, Sverige og England.....	12
3.2.1	Norge.....	12
3.2.2	Sverige.....	13
3.2.3	England	13
3.3	Dyremishandling sett i lys av lovtekst.....	15
3.3.1	Intensjonsparagrafen	15

3.3.2	Generelle skranker for behandling av dyr	16
3.3.3	Medisinsk behandling og avlivning	24
3.3.4	Driftsmetoder og dyrehold	26
3.4	Oppsummering av lovens definisjon av dyremishandling.	29
4	OPPFØLGING OG REAKSJONER.....	30
4.1	Hvem følger opp regelverket?	31
4.1.1	Norge.....	31
4.1.2	Sverige.....	31
4.1.3	England	33
4.1.4	Noen kommentarer til forskjellene i hvem som følger opp loven	34
4.2	Hvilke regler sørger for at tilsynsmyndigheten får de tilgangene de trenger?	36
4.2.1	Varslingsplikt	36
4.2.2	Tilgang på sted og plikt til å yte bistand	37
4.2.3	Opplysningsplikt, dokumentasjonsinnsyn.....	39
4.2.4	Kontrolltiltak og tilsyn	39
4.2.5	Oppsummering.....	40
4.3	Hvilke administrative tiltak har tilsynsmyndigheten tilgjengelig?	40
4.3.1	Påbud / forbud	41
4.3.2	Gjennomføring av pålegg.....	42
4.3.3	Forbud	44
4.3.4	Overtredelsesgebyr og Tvangsmulkt.....	46
4.3.5	Hva gjør administrative tiltak viktige, og forskjeller i systemene på dette punkt.....	46
4.4	Strafferettslige reaksjoner.....	49
4.4.1	Norge.....	49
4.4.2	Sverige.....	51
4.4.3	England	52
4.4.4	Sammenligning	52

4.5	Hvem kan iverksette straffeforfølgelse og prosessuelle regler viktig for gjennomføringen.....	54
4.5.1	Norge.....	54
4.5.2	Sverige.....	55
4.5.3	England	56
4.5.4	Sammenligning	58
5	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	59
6	LITTERATURLISTE.....	63
6.1	Bøker	63
6.2	Artikler.....	64
6.3	Nettdokumenter	64
6.4	Lover.....	70
6.4.1	Norske	70
6.4.2	Svenske	70
6.4.3	Engelske	71
6.5	Forarbeider.....	72
6.5.1	Norske	72
6.5.2	Svenske	72
6.6	Forskrifter	73
6.6.1	Norske	73
6.6.2	Svenske	73
6.7	Dommer.....	74
6.7.1	Norske	74
6.7.2	Svenske	74
6.7.3	Engelske	75
6.7.4	Internasjonale	75

1 Introduksjon

1.1 Tema

Denne oppgaven skal analysere forskjellene i lovgivning i Norge, Sverige og England vedrørende dyremishandling. Jeg ønsker med dette å belyse hva vi kan lære av disse forskjellene. Hovedfokuset vil være på oppfølging av regelverket og reaksjoner på regelbrudd. Grunnen til dette er at man her finner de mest interessante ulikhetene.

1.2 Bakgrunnen for valg av tema

Jeg er interessert i å sammenligne norsk og utenlandsk rett, da dette blir stadig viktigere i en globalisert hverdag. Juridiske spørsmål og problemstillinger strekker seg stadig oftere på tvers av landegrensene. Dette gjør at jurister må bruke flere lands lovgivning. I tillegg kan vi lære mye av å se hvordan andre land løser problemer vi har felles. Det er spesielt nyttig å se til reglene i land det er naturlig å sammenligne oss med. Valget falt på Sverige og England da dette er land vi har nær tilknytning til.

Hvordan dyr beskyttes fra mishandling sier mye om et samfunn. Reaksjonene mot de som mishandler dyr viser dyrenes posisjon hos oss, våre verdier, og måten vi beskytter de som er svakest. Som Guri Larsen påpeker; «Forskning om dyremishandling skiller seg ikke prinsipielt fra annen samfunnsvitenskapelig forskning. Søkelyset settes på samfunnet, så vel som på oss selv». ¹ Fokuset på dyrs rettigheter har økt, spesielt i den vestlige verden. Hilda Kean skriver at intet parlamentsmedlem i England ville våge å avfeie en diskusjon rundt behandling av dyr eller dyrs rettigheter som uvesentlig for parlamentet. ² Dyr har blitt en viktig del av den politiske, sosiale og kulturelle hverdag. Her i Norge trenger man ikke

¹ Larsen. 2003.s8

² Kean .1998.s7

å gå lengre enn debattene rundt ulvejakt, pelsoppdrett og dyre-politi for å se at dette er spørsmål som engasjerer. Spesielt diskusjonen rundt dyrepoliti har fått stor oppmerksomhet i media den siste tiden, og er meget relevant i forhold til mitt tema.

1.3 Avgrensning

Vedrørende de materiellrettslige sidene av dyremishandling vil jeg konsentrere meg om paragrafene i dyrevelferdsloven med bred applikasjon. Det samme gjelder lovgivning i Sverige og England, hvor fokuset legges på hovedlovene og de viktigste paragrafene. Jeg kommer ikke til å gå inn på paragrafer direkte rettet mot forsøksdyr eller viltlevende dyr, da dette er helt egne felt. Andre lover relevante for behandling av dyr er blant annet viltloven, naturmangfoldloven, hundeloven, lov om husdyravl, genteknologiloven, og dyrehelsepersonalloven. Disse har alle regler som påvirker dyrevelferd, men jeg skal i denne oppgaven konsentrere meg om dyrevelferdsloven og kun gå inn på de andre lovene der dette blir relevant. Jeg kommer til å holde hovedfokus på gjennomføring og oppfølging av lovverket, siden de tre landene jeg sammenligner har valgt forskjellig løsninger på dette.

1.4 Videre fremstilling

Jeg vil begynne med noen forskjeller i de nevnte rettssystemene, da dette er viktig bakgrunn for regelforskjellene jeg ser på senere. Deretter vil jeg se på begrepet dyremishandling, først generelt, og så i lys av lovreglene for legal behandling av dyr. Jeg vil så ta opp aspekter ved oppfølgingen og reaksjonene for brudd på denne lovgivningen. Først tar jeg for meg hvem som har ansvaret for lovverkets oppfølging, for så å se på reglene som gir tilsynsmyndighetene tilgangen de trenger på steder og informasjon. Deretter følger et blikk på tilgjengelige administrative reaksjoner, og endelig selve straffereaksjonene, med enkelte prosessuelle regler – deriblant hvem som kan ta ut tiltale. Jeg avslutter med betraktninger rundt hovedpunktene hvor vi kan lære av Sverige og England.

2 Noen viktige likheter og forskjeller i rettssystemene som skal sammenlignes.

Før jeg går inn på begrepet dyremishandling er det nødvendig å få på plass enkelte viktige forskjeller og likheter i rettssystemene, spesielt i strafferettssystemene jeg skal sammenligne. Dette da disse forskjellene påvirker lovgivningen som er hovedtemaet i oppgaven. Jeg kommer ikke til å gå i dybden på generelle strafferettslige begreper her, da det ligger utenfor denne oppgaven.

2.1 Civil Law v Common Law

En viktig forskjell er at Norge og Sverige er basert på rettstanker som ligger nærmest det som kalles Civil Law. Civil Law er mest vanlig på det kontinentale Europa, og baserer seg i stor grad på en historisk tilknytning til romerretten. England utviklet det som blir kalt Common Law og flere land historisk tilknyttet det britiske imperiet adopterte dette. Ingen land har i dag et rendyrket system. Gjennom årenes løp og internasjonalt samarbeid, spesielt i EU, har mange aspekter blitt adoptert på tvers av systemene. Et par av hovedforskjellene belyses nedenfor.

2.1.1 Generelle forskjeller

En av hovedforskjellene er bruken av nedtegnede lover. I Civil Law er nedtegnede lover i en strukturert lovsamling vanlig. Dommere har her som hovedjobb å tolke og utfylle disse dersom de er mangelfulle. Slik er det også i norsk rettskildelære. I Common Law bygges det tradisjonelt mer på det de kaller «Case Law» - rettspraksis eller domstolskapt sedvanerett.³ Dommere har her en mer aktiv rettskapende funksjon. David Ormerod

³ Pejovic, 2001.s 817-851.

skriver om problemstillingen rundt rettskildebildet i engelsk strafferett. Han stiller seg kritisk til at engelsk strafferett er basert på domsavgjørelser og tusener av lovttekster som ikke er samlet i en sentral straffelov.⁴ Dette skaper utfordringer i forhold til kravet om klarhet og forbudet mot tilbakevirkningskraft. Spesielt viktig ble dette etter Englands implementasjon av den Europeiske Menneskerettighets Konvensjonen (EMK) i 1998, gjennom The Human Rights Act 1998.⁵ Vekten Common Law legger på rettspraksis gjør presedens mer bindende enn vi er vant til i Norge.⁶

Under Civil Law vektlegges forarbeider mer enn i Common Law. Tolkingen av loven påvirkes av dette, og har ført til et meget sterkt fokus på lovens ordlyd i engelsk rett.⁷ Dette vil igjen påvirke lovgiverteknikken; de engelske lovene inkluderer i større grad legaldefinisjoner i lovteksten og er mer detaljerte enn de norske og svenske.

2.1.2 Prosessuelle forskjeller

En annen viktig forskjell er basisen for straffeprosessen. Man har i Europa historisk sett to hovedretninger; den akkusatoriske og den inkvisitoriske.⁸ Den akkusatoriske prosessmodellen preger engelsk rettsvesen og er bygd på at partene står mot hverandre i retten, med en dommer som er lite aktiv. Partene har selv hovedansvaret for å føre sin sak for retten. Jurydeltagelse er et element forbundet med denne modellen. Dette påvirker bevisføringsreglene, som ofte er strenge. I den klassiske inkvisitoriske modell skal en undersøkende dommer ha en aktiv rolle i å finne sannheten, ved å samle bevis og innkalle vitner for partene.

⁴ Ormerod. 2008.s18-20

⁵ Omerod. 2008.s 25

⁶ Pejovic, 2001. p 820

⁷ Darbyshire. 2008, s29-30

⁸ Andenæs. 2010.s 35

Det er uenighet i litteraturen om man skal kalle norsk prosess inkvisitorisk med akkusatoriske trekk, eller omvendt. Den inkvisitoriske modell har større plass i straffeprosessen enn i sivilprosessen.⁹

2.2 Straffevilkår

Andre viktige forskjeller ligger i vilkårene for at en person skal kunne straffes. I Norge kalles dette straffbarhetsvilkår og deles inn i fire grupper: oppfyllelse av et straffebed, subjektiv skyld, tilregnelighet og fravær av straffrihetsgrunner.

2.2.1 Hvem kan straffes

I Norge og England kan både fysiske og juridiske personer straffes, jf. straffeloven § 48 a. I England hjemles dette blant annet av Animal Welfare Act 2006, Section 57 og Corporate Homicide and Corporate Manslaughter act 2007.¹⁰ I Sverige kan bare fysiske personer straffes.¹¹

Den strafferettslige lavalder er både i Norge og Sverige 15 år, jmf. Strl. § 46 og Brottbalken (BrB) 1:6.¹² Tradisjonelt i England delte man inn i; under 10 år, 10-14 år og over 14 år.¹³ Via The Crime and Disorder act 1998, ble derimot strafferettslig lavalder satt til 10 år. Dette har ført til debatt og usikker rettspraksis; i et obiter i CPS V P¹⁴ mente

⁹ Andenæs .2010s35

¹⁰ Ormerod. 2008.s 245

¹¹ Lundberg et al.2011.s509

¹² Svenska Brottbalken kap 1 § 6

¹³ Ormerod.2008,s321

¹⁴ CPS V. P 2007 EWHC 946

retten at det kun var presumsjonen om straffrihet som var fjernet, ikke lav alder som en mulig straffritaksgrunn. I 2008 var situasjonen fremdeles ikke avklart.¹⁵

2.2.2 Oppfyllelse av straffebud

I Norge kreves etter Grunnloven § 96 at ingen kan dømmes uten etter lov. I følge Eskeland innebærer dette et krav om formell norsk lov.¹⁶ En lignende ordning kommer frem av den Svenske Regjeringsformen 8:2. Selve gjerningsbeskrivelsen blir i England kalt Actus Reus, og man må ha oppfylt denne for å kunne straffes. I dette ligger også et lovkrav, men i den utvidede betydning som inkluderer domstolskapt rett. I Jones et al,¹⁷ ble det sagt at «statutes» er den eneste kilden til nye strafferegler.¹⁸

Straffegrunnlaget for forsøk og medvirkning behandles forskjellig i de tre landene. I Norge defineres medvirkning i de enkelte straffehjemler og lover, se f.eks. dyrevelferdsloven § 37. Sverige og England har egne paragrafer for dette (BrB 23:4 og The Accessories and Abettors Act 1861 section 8, endret ved the Criminal law act 1977).¹⁹

Norge og England har spesifikke paragrafer som gjør forsøk straffbart (strl.§ 49-51 og Criminal Attempt Act 1981). Sverige har ikke generell straffehjemmel for forsøk; BrB 23:1 henviser til at forsøk kun er straffebelagt i de tilfelle hvor dette er nevnt. Det må også være fare for fullbyrdelse. Ifølge Josef Zila betyr dette at utjenlig forsøk ikke straffes i Sverige slik det gjør i Norge.²⁰ Straffebudet i BrB 16:13, som omhandler dyremishandling, nevner ikke forsøk.

¹⁵ Ornerod. 2008. s321-324

¹⁶ Eskeland. 2006. s104

¹⁷ Jones et al, 2006 UKHL 16 (2007 AC 136)

¹⁸ Omerod. 2008.s19

¹⁹ Ornerod. 2008.s178

²⁰ Lundberg et al. 2011.s529

2.2.3 Subjektiv skyld

Det kreves subjektiv skyld for å kunne straffes. I England blir enkelte elementer som i Norge ville tas med under den subjektive skyld tatt med under gjerningsbeskrivelsen, f.eks. at handlingen eller unnlatsen må være frivillig. Dette fordi engelsk lov har enkelte objektive straffbarhetsvilkår som ikke krever subjektiv skyld, i England kalt Mens Rea.²¹ Som Eskeland skriver kan et system hvor det eneste som skal til for å dømmes er at en handling er begått, føles urettferdig etter dagens standard.²²

Norsk lov regner to hovedgrupper av skyldgrad med tilhørende undergrupper; forsett og uaktsomhet. Disse begrepene er ikke definert i gjeldende straffelov, men i straffeloven av 2005 som i stor grad gjenspeiler gjeldende rett.²³ Etter strl. § 40 er forsett den vanlige skyldformen som kreves, med mindre annet er bestemt. Forsett deles inn i hensiktsforsett, visshetsforsett, sannsynlighetsforsett og den positive innvilgelse, også kalt dolus eventualis. Sverige har ikke sannsynlighetsforsett, de har likgitighetsuppsåt som ligger nær opptil dolus eventualis, men er mer åpen i tilnærmingen og krever ikke positiv innvilgelse.²⁴ Uaktsomhet regnes som mindre bebreidelsesverdig enn forsett. Det sentrale er her om «den handlende ikke har opptrådt som en kyndig og omtenkssom person ville ha gjort».²⁵ Englands system er litt annerledes lagt opp. De har Intent, Recklessness, Negligence og Knowledge. Knowledge blir brukt i Animal Welfare Act 2009. Kunnskapen man har om resultatet, eller ulovligheten av ens handlinger, blir her vurdert som et eget moment. Subjektiv skyld blir altså vurdert litt forskjellig i de tre landene.

²¹ Onerod. 2008. s54

²² Eskelsand. 2006. s 264

²³ Eskeland. 2006. s 267, 277 og 283

²⁴ Jo Stigen, 2010

²⁵ Eskeland, 2006 s 278

2.2.4 Tilregnelighet

Tilregnelighet er i Norge et eget straffevilkår, som vist i Strl. § 44. Norsk rett bruker den medisinske definisjonen på psykose. Man har som regel sakkyndige som kommer med en uttalelse, men dommerne tar avgjørelsen selvstendig.²⁶ Norge og England bruker mange lignende begreper, men i England er tilregnelighet en straffrihetsgrunn, heller enn eget straffevilkår. Insanity Defence styres av Criminal Procedure (insanity and unfitness to plead) Act 1991, og Domestic Violence Crime and Victims Act 2004. I England følger de ikke det medisinske prinsipp. De følger kriterier satt så tidlig som 1843, de såkalte M'Naghten rules. Disse virker å favne videre enn vår regel og inkluderer bevisstløshet begrepet. Sane Automatism er en Defence som ligger inntil bevisstløshet, men krever utenforliggende årsak.²⁷ Sverige har ingen utilregnelighetsregel. Før innføringen av brottsbalken i 1962 hadde de en regel som unntok utilregnelige personer fra straffeskyld. I brottsbalken ble dette omgjort til en regel om at disse ikke skulle fengsles, men kunne bli holdt strafferettslig ansvarlig og ilegges andre straffesanksjoner. I 2008 ble BrB 30:6 endret, slik at retten har mulighet for å idømme fengsel,²⁸ men i hovedsak skal det tildeles andre straffesanksjoner,

2.2.5 Straffrihets- og straffritaksgrunner

Ved vurderingen av om en tiltalt kan ilegges straffeansvar må man også betrakte straffrihet og straffritak. Straffrihetsgrunner avgjør om handlingen du begikk, eller unnløt å gjøre, blir sett på som rettmessig og ikke skal idømmes skyld. Ved straffritak finner domstolene tiltalte skyldig, men unnlater å ilegge straff. Engelsk lov bruker Justifications for straffrihetsgrunner og Excuses for straffritaksgrunner, under samlebetegnelsen Defences.

²⁶ Eskeland, 2006,s331

²⁷ Ormerod, 2008, s 280

²⁸ Lernestedt, 2009

Av straffrihetsgrunner må man raskt nevne nødrett og nødverge, etter strl. § 47 og § 48. I Sverige er dette regulert i Brb 24:4 og 24:1. I England går dette under Necessity Defence, Self Defence Doctrine og lovhjemler som Criminal Damage Act 1971 blant flere - samlet kalt Public and Private Defence.²⁹ Utover dette kommer regler om villfarelse av faktiske forhold, rettsvillfarelse, tvang, trusler og samtykke. Disse vektlegges forskjellig i de forskjellige rettssystemene. Blant annet er tvang straffritaksgrunn kun i England, mens villfarelse av faktiske forhold kun er lovfestet i Norge.

Disse forskjellene i rettssystemene og straffevilkår vil ha påvirkning på hvordan dyremishandling straffes. Flest forskjeller er det naturlig nok mellom England og de to skandinaviske landene.

3 Dyremishandlingsbegrepet i dagligtale og som definert i rettsreglene.

3.1 Innledende bemerkninger om begrepet dyremishandling

Beirne definerer dyremishandling som «Enhver handling som bidrar til et dyrs smerte, lidelse eller død, eller som på andre måter truer dyrets velferd. Dyremishandling kan være fysisk, psykologisk, involvere aktivt mishandling, eller neglisjering og unnlattelse, være direkte eller indirekte, med eller uten hensikt».³⁰ Når man hører ordet dyremishandling vil de fleste tenke på at et dyr har det vondt grunnet noe et menneske har gjort, eller unnlatt å gjøre, f.eks. latt være å gi mat. Hvis noen slår en hund med et rør, er de fleste i Norge ikke i tvil om at dette er dyremishandling. Det samme er ikke nødvendigvis tilfellet i for eksempel land med store løshundproblemer. Etersom forskning viser mer om dyrs evne til

²⁹ Ormerud. 2008. kap. 12

³⁰ Sollund, 2010

å føle smerte, og vi lærer mer om dyrs adferd, endres også holdningene til hva som er mishandling. Et eksempel er hvordan enkelte hunderaser ble avlet frem med fysiske attributter som vi i dag ser er helseskadelige. Som med mye annet blir vi formet av hvor vi har vokst opp og hva kulturen vår sier er akseptabelt. Hanekamp, hundekamp, tyrefekting, og greyhoundløp er eksempler på aktiviteter vi i Norge ikke lenger har en vid aksept for. Norge på sin side blir kritisert for sel- og hvaljakt. Dette viser noen av problemene med å finne en enhetlig definisjon av dette begrepet.

Grensene for hva som blir definert som straffverdig tar mange forskjellige hensyn. Innen vårt tema, dyremishandling, vil det blant annet bli en balansegang mellom samfunnsinteresser og samfunnsmoral.³¹ Jeg vil nå se på noen slike hensyn før jeg går over til å se nøyere på de respektive lovene.

Et historisk eksempel fra irsk/engelsk lovgivning belyser at det kan være mange hensyn bak regler, tilsynelatende gitt av hensyn til dyret. I 1635 forbød de engelske myndighetene i Irland bruk av en tradisjonell irsk pløyemetode hvor man bandt en plog til hestens hale. I *Confronting Animal Abuse* viser Beirne mulige forklaringer på denne loven. Bøtene for å bryte forbudet var en viktig inntektskilde for myndighetene. Forbudet var et ledd i det kulturelle og maktpolitiske spillet mellom engelskmenn og irer, og skulle understreke hvor barbariske irene var. Det var også et politisk vedtak som ledd i statsbygging, for å beskytte privat eiendom og øke produktivitet; pløyemetoden ble kritisert som lite effektiv bruk av resurser. Til sist nevner han en økende bevissthet rundt dyrs velferd, spesielt fra pietistiske kristne.³²

Her i Norge peker forfattere som Guri Larsen på forskjellene i norsk praksis og regelverk for tillatt behandling av kjæledyr, kontra dyr i mat eller pelsproduksjon. Dette er viser at

³¹ Larsen. 2003. s11-19

³² Beirne. 2009. s 23 (21-56)

økonomiske interesser og samfunnsinteresser påvirker hva vi anser som legal behandling av dyr.³³

Et eksempel på en samfunnsinteresse som taler for tydelige straffereaksjoner ovenfor dyremishandling, er at forskning har vist at mishandlingen kan være en indikator på voldelig adferd også mot mennesker. Forskere har varierende syn på hvor sterk denne sammenhengen er, dels grunnet forskjeller i forskningsmetoder og fokuset for undersøkelsene. På tross av disse forskjellene er det flere studier som mener å finne en korrelasjon mellom vold mot dyr og vold mot mennesker.³⁴ Dyrevernalliansen er nå med på å støtte et forskningsprosjekt i Norge om dette temaet, som de føler er et underrepresentert felt.³⁵ Det kom også frem under brennpunktprogrammet «Bare et dyr» at norsk politi ikke har hatt fokus på denne sammenhengen, og at det også i Norge er uenighet om viktigheten av dette.³⁶

Vi vil snart se at de tre landene jeg har valgt å sammenligne mangler en klar definisjon av dyremishandling. Lovtekst blir ofte valgt for å kunne favne vidt, og romme mange forskjellige tilfeller. I forarbeidene til dyrevelferdsloven påpekes det at dette er nødvendig for å skape rom for utvikling og tolking av begrepene.³⁷ Dette er ikke et nytt fenomen, men er av flere teoretikere pekt på som mindre ønskelig i strafferettslige sammenhenger enn ellers, grunnet kravet om klarhet i straffelovgivning.³⁸

³³ Guri Larsen . 2003.s11-19

³⁴ Merz-Perez and Heide, 2004. s 19

³⁵dyrevern.no. 2013

³⁶ NRK .2013

³⁷ Ot.prp.nr.15 (2008-2009). s19

³⁸ Eskeland. 2006. s101

3.2 Introduksjon av regelverkene i Norge, Sverige og England

3.2.1 Norge

Loven som skal beskytte dyr mot mishandling i Norge er dyrevelferdsloven av 2009. Dyrevelferdsloven erstattet dyrevernsloven av 1974, som igjen erstattet den første separate dyrevernsloven i Norge av 1935. Det er en viss grad av videreføring og kontinuitet mellom dyrevelferdsloven og dyrevernsloven, noe som gjør at den eldre rettspraksisen fortsatt kan ha interesse. Dyrevelferdsloven fremstår som en lov av rettslige normer og forskriftshjemler. Dette grunnet et ønske om å ha en lov som kan bestå på tross av endringer av grenser som settes for dyremishandling. For eksempel ved forandring av tekniske krav til bygninger og hjelpemidler brukt i det industrielle dyreholdet. Dyrevelferdsloven er den nyeste av de tre lovverkene jeg sammenligner, dette vises i et innhold som gir dyr et vidt vern. Andre lover relevante for behandling av dyr er blant annet viltloven, naturmangfoldloven, hundeloven, lov om husdyravl, genteknologiloven, og dyrepersonalloven. Som nevnt konsentrerer jeg meg om dyrevelferdsloven i denne oppgaven.

Straffeloven har ikke lenger en paragraf om dyremishandling. Dyr er i gjeldende straffelov, og straffeloven av 2005, klassifisert som ting. Det nærmeste vi kommer regulering av behandling av dyr i straffeloven er § 291 og 292 om skadeverk. Her vil en person som skader eller dreper en annens dyr kunne stå til ansvar for dette. Straffeloven av 1842 hadde interessant nok en paragraf som forbød dyreplageri. Man kan spørre seg hvorfor denne ikke har blitt videreført.

3.2.2 Sverige

Sverige fikk sin første lovgivning for dyremishandling i 1857,³⁹ djurskyddsförordningen, som så ble overført til straffeloven av 1864.⁴⁰ Etter flere omskrivninger har man fremdeles inntatt en straffebestemmelse for dyremishandling i brottsbalken 16:13. At man har en egen paragraf i straffeloven kan gi en signaleffekt om at man tar denne type handlinger på alvor. Helena Striwing beskriver dog en situasjon lik den i Norge, hvor dyr er klassifisert som ting.⁴¹

Som Norge har Sverige egen dyrevernslov; Djurskyddslag 1988:534, som erstattet den første helhetlige dyrevernsloven i Sverige, dyrevernsloven av 1944. Djurskyddslagen har blitt endret etterhvert som holdninger og kunnskap har forandret seg. Det er nå diskusjoner om ny lov i Sverige. I 2011 ble det utredet og lagt frem et forslag, SOU 2011:75. Her kommer det frem at utvalget føler det er på tide med en modernisering av loven. Deler av dette skal gå på forenkling, og å flytte noen av detaljene over i forskrifter.⁴² Forslaget har enn så lenge ikke ført til ny lov, men kan tyde på at endringer er på vei.

3.2.3 England

England var et av de landene som tidligst fikk dyrevernslovgivning. I 1809 begynte Thomas Erskine seriøse debatter om dyrs status og rettigheter. I 1822 fremmet Richard Martin forslaget til det som kom til å bli kjent som Martins Act. Her ble kun enkelte dyr beskyttet, men dette var til gjengjeld de som oftest ble mishandlet på denne tiden, nemlig hester, muldyr, esel, okser, kuer, sauer og annet storfe.⁴³ Da England ikke har en samlet

³⁹ Striwing. 1998. s 29

⁴⁰ Holmquist et al. 2000 s 298

⁴¹ Striwing. 1998. s26

⁴² SOU 2011:75 s21-

⁴³ Kean. 1998,s34

straffelov, går lover som ilegger straff inn i straffelovgivningen automatisk. Jeg vil holde fokus på den forholdsvis nye og omfattende Animal Welfare Act 2006, som erstattet Protection of Animals act 1911 - den første helhetlige dyrevernsloven i England. The Animal Welfare Act er et godt eksempel på lovtekniske forskjellene mellom common law og civil law. Den innleder med å detaljert definere hva som menes med begrepet dyr, og hvem som ilegges ansvar. Dette vises kanskje ekstra godt i section 2, som definerer protected animals, altså beskyttede dyr, da enkelte bestemmelser benytter dette begrepet som et straffevilkår.

Andre lover kan også belyse hva som sees som dyremishandling i England. Pet Animals Act 1951, revidert i 1983, regulerer salg av kjæledyr og autorisasjon av dyrebutikker. Deler av denne loven er nå utdatert. Et eksempel er at Animal Welfare Act section 11, setter strengere vilkår enn Pet Animals Act section 3 om å ikke selge dyr til barn under 12 år. Breeding and Sale of Dogs (Welfare) Act 1999, sammen med Breeding of Dogs Act 1973, setter standarder for avl på hunder, og spesifiserer antall kull en tisper kan ha, og hvor lang tid det må gå imellom hvert kull. Welfare of Farmed Animals (England) Regulations 2000, og The Welfare of Farmed Animals (England)(Amendment) Regulations 2002 og 2003 er i stor grad resultat av EU-lovgivning, og gir detaljerte regler for hold av matdyr. Inkludert i lovgivningen er krav til bygninger, dyretetthet, etc. The Fur Farming (Prohibition) Act 2000 forbyr pelsfarmer i England, og spesifiserer at salg av dyr til andre for slakt for pelsen er ulovlig.

Wildlife and Countryside Act 1981 beskytter viltlevende dyr og fugler. Loven har blitt forandret i flere omganger, blant annet i 1991 hvor det ble satt forbud mot flere typer snarer og andre fangstmetoder. Denne må sees i sammenheng med annen lovgivning, som Protection of Badgers Act 1992 og The Hunting Act 2004, som forbyr revejakt på den tradisjonelle måten. Dette var en forholdsvis kontroversiell lov når den kom.

3.3 Dyremishandling sett i lys av lovtekst

Hva sier loven om hva som er definert som dyremishandling? Jeg skal nå se på noen materielle regler, for å undersøke hvordan disse setter grenser for legal behandling av dyr.

3.3.1 Intensjonsparagrafen

Jeg begynner med å se på intensjonsparagrafen i dyrevelferdsloven § 1, som sier mye om hvordan resten av loven skal tolkes. I innstillingen til odelstinget (Inst.O) heter det blant annet: «Lovutkastet angir generelle overordnede prinsipper for folks omgang med dyr, mens mer detaljerte bestemmelser til utfylling av loven vil bli nedfelt i forskrifter. Loven vil således gi hjemmelsgrunnlag for eksisterende og fremtidige forskrifter på dyrevelferdsområdet».⁴⁴ Dette gjør at Dyrevelferdsloven har blitt mer preget av generelle prinsipper enn det dyrevernsloven var. Paragraf 1 inneholder en del nytt i forhold til 1974-loven.

Begrepene dyrevelferd og respekt er nye i 2009-loven. Begrepet dyrevelferd gir et inntrykk av at dyr skal ha positive opplevelser, og ikke bare beskyttes mot mishandling. Dette vil innebære en styrking av dyrs vern. Det heter i Stortingsproposisjonen «Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet animal welfare. Begrepet velferd legger vekt på det positive målet om at dyr skal ha det godt og trives, men omfatter også begrepet dyrevern som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse».⁴⁵ Å fremme respekt for dyrene er et viktig tillegg, siden loven skal tolkes med formålsparagrafen i tankene. Spesielt nær sammenknytning er det mellom å øke respekten for dyr, og dyrs egenverdi i § 3.

⁴⁴ Innst.O.nr.56 (2008-2009),s1

⁴⁵ Ot.prp.nr.15 (2008-2009). ,s12

Det blir bevisst ikke nedsatt noen klar definisjon av dyrevelferd, da det påpekes at det er vitenskapelig uenighet om en nøyaktig definisjon, og at dette begrepet kan variere med tiden.⁴⁶ Denne loven bruker ikke ordet dyremishandling, som gjør det utfordrende å finne klare føringer for begrepet. Jeg har derfor konsentrert meg om hva som er ulovlig behandling av dyr. Kombinasjonen av bruken av det udefinerte ordet dyrevelferd, og generelle føringer ellers i loven, gjør grensedragningene utfordrende.

Hverken den engelske eller svenske loven har noen intensjonsparagraf. Det kommer derimot frem av forarbeidene til djurskyddslagen at en hovedintensjon var å forebygge dyremishandling.⁴⁷ I proposisjonen sies også at ny kunnskap om dyrene og holdningsendringer er viktige motiver for lovendringen.⁴⁸

3.3.2 Generelle skranker for behandling av dyr

Den generelle skranken for behandling av dyr i § 3, er viktig for hvor grensene for lovlig adferd mot dyr settes. Første punktum gir dyr egenverdi, dette var nytt i forhold til 1974 loven. Dyrs egenverdi var omdiskutert og ble utelatt i proposisjonen, men tatt inn igjen i Innstillingen. Vedrørende tolkingen av at dyr har egenverdi sier komiteen «Flertallet legger vekt på at ordet egenverdi ikke skal tolkes så vidtgående at det kan stilles spørsmålstegn ved vanlig/normalt husdyrhold slik som vi kjenner det i dag. Flertallet har merket seg at departementet har lagt dyrs egenverdi som en premiss for lovforslaget. Flertallet vil derfor understreke at utvidelsen av lovteksten i seg selv ikke gir grunnlag for å vurdere noen forskrifter for husdyrhold på nytt.»⁴⁹ Denne uttalelsen gir inntrykk av at første ledd skal tolkes innskrenkende, noe som skaper usikkerhet rundt effekten av denne

⁴⁶ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s19

⁴⁷ Prop 1987/88:93 s 14

⁴⁸ Prop 1987/88:93 s14

⁴⁹ Innst.O.nr.56 (2008-2009)s

nyskapningen. Vi finner ikke noen lignende formulering i den Engelske eller Svenske lovgivningen, noe som gjør den Norske lovteksten vidtfavnende.

Annet punktum av § 3 gir en viss videreføring av 1974-lovens § 2, men uttrykket 'god behandling' har fått et mer selvstendig innhold ved å bli et eget krav. Hva som ligger i god behandling vil variere med tid, og må sees i sammenheng med de øvrige paragrafene som setter grenser for legal behandling av dyr, og forskrifter som gir mer detaljerte regler. Djurskyddslagets § 2 sier «Djur skall behandlas väl» så den svenske loven har en lignende formulering. Det er vanskelig å lese klare grenser ut av disse begrepene.

Dyr skal ifølge dyrevelferdsloven § 3 «beskyttes mot unødige påkjenninger og belastninger». Hva som er unødig vil bero på interesseavveining, og må sees i sammenheng med de resterende paragrafene i loven, samt utledes av forskrifter. At man bruker ordet beskyttes, gir inntrykk av en aktiv plikt fra eiers side. Dyrenes interesser skal veie tungt i tolkingen av denne regelen og det bør ligge et berettiget formål bak.⁵⁰ Dette kommer frem flere steder i forarbeidene, blant annet sies det at «Tradisjon, kultur og religion kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevernmessig uforsvarlige».⁵¹ Hovedutfordringen kommer i møte med økonomiske interesser. Hva skal kreves av en som driver oppdrett av dyr i matproduksjon eller pelsnæring? Hvilke unnskyldninger for dårlig stell vil kunne godtas? Rettspraksis sier eksempelvis i Rt.1994.1274 at forsvarlig foring er et minimum som innehavers situasjon ikke kan forandre. Standarden er en forholdsmessighetsstandard, et legalt mål er ikke alltid nok hvis handlingen som utføres er grov.

Når jeg har undersøkt nyere praksis, har jeg ikke funnet noen dommer hvor denne paragrafen er brukt som grunnlag alene. Den blir brukt sammen med andre paragrafer. Et eksempel er TINFI-2012-105672, hvor en reinbonde ble tiltalt for å ikke sørge for nok for

⁵⁰ Se eks. TOST.2010.57617

⁵¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s 12

og beite til dyrene sine. Saken ble trukket da man ikke kunne bevise subjektiv skyld. At § 3 bare er brukt sammen med andre paragrafer kan tyde på at den er for vag til å benyttes alene.

De tilsvarende regler i Sverige finnes i BrB 16:13 og djurskyddslagen § 2. Etter BrB kan den som «otillbörligen utsätter djur för lidande» straffes, og i følge § 2 i djurskyddslagen skal dyr «skyddas mot onödigt lidande och sjukdom». Begge disse paragrafene legger fokuset på beskyttelse mot lidelse. Djurskyddslagen ligger nærmere norsk lovtekst, da man skal beskytte dyr mot unødig lidelse. Begge paragrafene er dog mindre vidtgående enn den norske. Samtidig gir begge en klarere beskjed om hva som er straffebelagt. Hva som sees som utilbørlig vil i følge kommentarutgaven av brottsbalken måtte, lik det som er tilfelle i Norge, bero på en interesseavveining.⁵² I dommen RH 2005:31 blir det diskutert hva som kan tillates av bruk av pisk i travsport. Her var antall slag og vitners beskrivelse av disse som spesielt harde og hyppige avgjørende. Det blir nevnt i denne dommen at travhester er vant til noe pådriv, og at dette er en del av sporten. Her vil med andre ord ikke all bruk av pisk til pådriv bli sett på som utilbørlig.

Hva som kan kalles lidelse vil bero på en kombinasjon av hvor smertefullt det som har skjedd er, og hvor lang tid det har pågått. Dette kommer frem av blant annet RH 1999:85. I denne saken hadde metallsplinter kommet inn i foret til hester. Det ble sagt at de fant det klart at ståltråd i munnen på en hest, spesielt over tid, kan sees som lidelse i denne paragrafens mening. Selv liten smerte over tid kan bli sett som lidelse. Dette styrkes av diskusjonen i den før nevnte RH 2005:31, og av forarbeidene når BrB 16:13 ble endret i 1965.⁵³ At sykdom ble inkludert i djurskyddslagen § 2 skulle sende signal om økt vern. Forarbeidene sier at nødvendig lidelse hovedsakelig kan komme på tale med tanke på

⁵² Holmquist et al. 2000.s 298

⁵³ Kungl. Maj:ts proposition nr 138 år 1965 s

medisinsk nødvendige inngrep og dyreforsøk i forskning.⁵⁴ Her ser vi at forarbeidene legger føringer som gir et vidt vern.

I England finner vi reglen om behandling av dyr i Section 4 av Animal Welfare Act. Her ser vi klar forskjell i lovgivingsteknikk. Section 4 beskriver detaljert hva som er straffbart. Lovteksten er så lang, at jeg kun angir hovedpunktene for sammenligning.

«To cause an animal to suffer» er ulovlig etter bokstav a. Det er altså satt fokus på å unngå lidelse, slik som i Sverige. I bokstav d har de en lignende begrensning om unødig lidelse som i Norge og Sverige. Subsection 3 beskriver hva som skal tas med i vurderingen av om lidelsen er unødig. Momenter som skal tas med i vurderingen er etter bokstav a om lidelsen på rimelig vis kunne vært unngått. I bokstav b. skal det vurderes om det som skapte lidelse er i samsvar med annen lovgivning, forskrifter, yrkespraksis eller tillatelser. Bokstav c. tar for seg om lidelsen hadde rettmessige formål. I beskrivelsen av hva som kan være rettmessig formål, brukes formuleringen «such as», noe som vil indikere at listen ikke er uttømmende. Formålet er rettmessig når det skal ha positiv effekt for dyret, som kastrering eller andre nødvendige medisinske inngrep. Et annet godtatt formål er beskyttelse av person, eiendom eller et annet dyr. Spørsmålet blir om dette skal tolkes til å gi en videre hjemmel enn vanlig nødrett. Etter bokstav d skal det tas en proporsjonalitetsvurdering mellom lidelsen og formålet med handlingen. Dette ligner norsk og svensk rett, hvor en slik vurdering står sentralt. Bokstav e er interessant da den sier at man skal ta i betraktning om handlingene, i lys av situasjonen, kan sees som handlingene til en relativt kompetent og human person. Dette er ikke nevnt spesifikt i hverken norsk eller svensk rett.

I subsection 2 av section 4 kan man holdes ansvarlig for andre menneskers behandling av dyr man står ansvarlig for. Dette ansvaret trer i kraft hvis man lot mishandling skje, eller unnlot å ta rimelige steg for å forhindre dette. Paragrafen gir altså en som har ansvar for

⁵⁴ Prop 1987/88:93 s50-51

dyr en plikt til å stoppe andre fra å mishandle dem. Tilsvarende er ikke nevnt i norsk eller svensk lovgivning. Dette er potensielt viktig, for å unngå ansvarsfraskrivelse i situasjoner hvor det ikke er åpenbart hvem som har skadet dyret.

I den norske loven finnes de mest spesifikke forbudene i § 14. Disse er mer generelle enn paragrafene i 1974-loven som de erstatter, på godt og vondt. På den ene siden lar dette paragrafen favne flere tilfeller, men på den andre siden blir det definisjons- og grensedragningsutfordringer i vurderingen av hva som er ulovlig behandling av dyr.

Paragrafen lyder som følger:

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand,
- c) ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og
- d) bruke levende dyr som fôr eller agn.

Når man skal vurdere § 14 bokstav a, blir hvor man setter grensen for vold bestemmende for om man har overtrådt bestemmelsen. Her må man avgrense mot anerkjente treningsmetoder, og nødvendige handlinger i omsorgs øyemed. I følge forarbeidene kan vold omfatte et vidt spenn av oppførsel, inkludert truende eller skremmende opptreden. Dette gir uttrykket vid betydning. Det sies også at det bør være mest mulig samsvar med straffelovens begrepsbruk.⁵⁵ De fleste sakene jeg har sett omtalt i rettspraksis omhandler klare tilfeller som i Rt.1971.709, hvor en mann hadde stukket et kosteskapt inn i skjeden på et hoppeføll. Andre eksempel er LG2001-1947, som omhandler grov vold mot katter og TOSLO-2012-184419, som omhandler mishandling av to Rottweilere. Dette gjør det usikkert nøyaktig hvor grensen går, men man har allikevel et klart forbud mot vold. Som saken om Rottweilieren viser, er det ofte vanskelig å bevise at det dreier seg om mishandling, og ikke uhell eller ulykker.

⁵⁵ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s103

I både engelsk og svensk lov reguleres vold mot dyr hovedsakelig av de generelle paragrafene tidligere nevnt. I Sverige finnes dog noen regler i djurskyddslagen § 5. Dyr skal ikke overanstreges, tuktes eller drives med utstyr som lett kan såre eller på annen måte skade dyret. Forarbeidene påpeker at dette skal gjelde alle dyr, også innen konkurranse.⁵⁶ Dommen i RH 2005:31 om bruk av pisk viser dette. Samtidig viser dommen at det er mye jobb igjen før dette blir ordentlig etterfulgt. Tukting av dyr totalforbys i denne paragrafen, ifølge forarbeidene. Det må derimot settes en grense for hva som kan kalles tukt. I forarbeidene sies «För att betecknas som aga anser jag att åtgärden måste vara förenad med ett visst lidande för djuret och således åsamka djuret obehag av någon intensitet. Ett lättare slag med ett spö eller med handen i tillrättavisaende syfte kan t.ex. inte anses innebära aga även om det medför någon smärta.»⁵⁷ Det må en viss lidelse, eller ubehag av en viss intensitet, til før man trår over i straffverdig adferd. Denne paragrafen viser det litt høyere detaljnivået i svensk lovgivning i forhold til den norske.

Her ser vi også sammenhengen med den norske dyrevelferdsloven § 26, som setter krav til behandling av dyr som brukes i fremvisninger, konkurranser og underholdning. Dyret skal kunne gjennomføre uten å bli utmattet eller skadet. Generelt gir paragrafen inntrykk av et høyt vern av dyr som brukes i konkurranser, også sett i lys av forskrift om fremvisning av dyr som utdyper denne paragrafen.⁵⁸ Hvordan dette sees i sammenheng med bruk av enkelte dyrearter i sirkus eller hester i veddeløp, har blitt trukket frem som problematisk av flere dyrevernsgrupper. Spesielt fokus har vært på bruk av elefanter i sirkus, som per i dag er lovlig i Norge. Her er det interessant at England forbyr alle ville dyr i sirkus fra 2015, inkludert elefanter.⁵⁹

⁵⁶ Prop 1987/88:93. s53

⁵⁷ Prop 1987/88:93. side 53

⁵⁸ FOR-2012-03-27-261

⁵⁹ gov.uk 2013 og BBC, 16 April 2013

I den svenske Djurskyddslagen § 17 og 18 finner vi regler om dyr i konkurranse og fremvisning. I § 17 er det et kriterium for å bruke dyr i konkurranse, eller fremvisning, at dyrene ikke skal utsettes for lidelse. Her nevnes hesteløp spesielt som et eksempel, grunnet de store økonomiske gevinster som kan komme fra slik virksomhet.⁶⁰ I England har man i disse tilfellene spesiallovgivning, blant annet Performing Animals (Regulation) Act 1925.

Dyrevelferdslovens § 26, første ledd bokstav d, inneholder forbud mot bruk av dyr i kamper. Dette er etter forarbeidene et totalforbud.⁶¹ I Sverige må dette utledes av § 17 og 18 i Djurskyddslagen. England har et meget detaljert forbud mot dyrekamper i Animal Welfare Act Section 8. I alle tre landene vil dyrekamper bli sett som dyremishandling.

Hensettelse i hjelpeløs tilstand er forbudt etter dyrevelferdslovens § 14 bokstav b. Ifølge proposisjonen inkluderes å etterlate dyret inne eller ute ved lengre fravær, uten at lengre fravær defineres.⁶² I LE 2001-449 ble det domfellelse når en hundeeier etterlot en hund alene innesperret i fire dager, uten tilstrekkelig mat og vann. Andre eksempler er innlåsing i bil ved uforsvarlige temperaturer og dårlig luftkvalitet.⁶³ I TLIST-2010-184193 ble en mann tiltalt etter denne bokstaven på mistanke om at han hadde skutt en katt. Han ble frikjent grunnet manglende bevis. Når dyr etterlates ute, vil vurderingen måtte variere utfra type dyr, årstid og varighet. Tilfeller hvor katter eller andre kjæledyr blir etterlatt ute som avslutning av dyreholdet er meget vanlig og vil kunne rammes.⁶⁴

I Sverige og England styres dette hovedsakelig av de generelle paragrafene. Den svenske loven har dog i § 6 noen begrensninger på hvordan dyr kan være bundet. Paragrafen skal

⁶⁰ Prop 1987/88:93 s60

⁶¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009.) s 112

⁶² Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s103

⁶³ Ot.prp.nr.15 (2008-2009.)..s103

⁶⁴Ot.prp.nr.15 (2008-2009.) s 50

etter forarbeidene sees i sammenheng med § 2, slik at man kan sies å bryte loven på tross av at man følger paragrafen.⁶⁵ Selv om denne paragrafen kan sees som et uttrykk for å sette dyr i hjelpeløs tilstand, er ikke forbudet like klart definert som i den norske loven.

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c forbyr seksuellomgang med dyr. Dette er et totalforbud, uten at det knyttes til eventuelle skadevirkninger for dyret. Hensynet her er til effektivitet grunnet bevissspørsmål, og med tanke på at loven skal fremme respekt for dyr. Definisjonen av begrepet seksuell omgang skal forstås i samsvar med straffelovens begreper.⁶⁶ Denne paragrafen kan sees i sammenheng med straffelovens § 202, som forbyr pornografi som inkluderer dyr. England forbyr seksuellomgang med dyr i Sexual Offences Act 2003 section 69. Sverige får et slikt forbud fra nyttår, men har per i dag ikke et lovfestet forbud mot seksuellomgang med dyr.⁶⁷

Bokstav d i dyrevelferdsloven § 14 forbyr bruk av levende dyr som agn eller for, og ifølge forarbeidene gjelder dette for til andre dyr.⁶⁸ Her er et annet eksempel hvor Norge har definert et forbud de andre to landene ikke har nevnt spesifikt.

Så langt ser vi at dyr skal behandles godt, uten at det blir klart hva som egentlig menes med dette. Det å utsette dyr for unødig lidelse, vold, dyrekamper, eller utmattelse er forbudt i alle de tre landene, om dog på forskjellig vis. Når det gjelder hensettelse av dyr i hjelpeløs tilstand er dette klarest definert i den norske loven og anses altså som dyremishandling. Seksuell omgang blir sett som dyremishandling i Norge og England. I Sverige vil dette per nå gjelde bare hvis dyret blir utsatt for lidelse. Det er som vi ser vanskelig å finne grensene, spesielt når det kvalifiseres med unødig eller unødvendig.

⁶⁵ Prop 1987/88:93 s 54

⁶⁶ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)

⁶⁷ DN.se 2013-06-13

⁶⁸ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s 104

3.3.3 Medisinsk behandling og avlivning

Reglene for medisinsk behandling og kirurgiske inngrep er viktige for forståelsen av hva som er dyremishandling. Reglene for dette finner vi i § 9 av dyrevelferdsloven. I første ledd sies det at all slik behandling skal gjøres på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Første ledd setter her en generell rettslig standard som er vanskelig å sette grenser for. Veterinærmedisinsk rettsråd gir her noen viktige retningslinjer.⁶⁹ I annet og tredje ledd kommer interessante konkrete forbud; det er ikke lov å gjøre operative inngrep eller fjerne kroppsdeler på dyr uten forsvarlig grunn. Merking av dyr blir her unntatt. Forbudet er viktig i forbindelse med blant annet kupering av ører og hale på hund.

I tredje ledd settes krav til at alle smertefulle inngrep skal gjøres med «nødvendig bedøvelse og smertelindring». Det finnes noen eldre saker hvor dyreeiere har sterilisert dyrene sine uten bedøvelse; dette vil klart rammes av denne bestemmelsen.⁷⁰ På dette området er reglene i Sverige og England nær våre. Både reglene i djurskyddslagen § 10 og 11 og Animal Welfare Act Section 5 forbyr kirurgiske inngrep på dyr uten medisinsk begrunnelse. Animal Welfare Act Section 6 regulerer kupering av halen på hunder. Dette er forbudt i både Norge og Sverige, noe som i subsection 1 av section 6 skal være hovedregelen i England også. Enkelte unntak fra hovedregelen gis spesielt for arbeidshunder.

Dyrs liv i seg selv har ikke vern i noen av de tre landene, noe som vises klart i Section 4 subsection 4 av Animal Welfare Act. Dette er også gitt av reglene om avlivning i Norge og Sverige. Det blir dermed viktig hvordan reglene beskytter dyrene i avlivningsprosessen. Dyrevelferdsloven § 12 setter krav til at avlivning skal skje på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte; andre ledd setter bedøvelse og bevisstløshet før avlivning som et minimum. Avlivning uten at disse kriteriene følges vil dermed kunne straffes som

⁶⁹ Se blant annet sak 1268/2001

⁷⁰ Rt.1948.252

dyremishandling. Denne paragrafen utdypes blant annet av forskrift om avlivning av dyr.⁷¹ Av interesse her er saken om en nabo som slo i hjel en katt med en planke, da katten klorte datteren hans. Her vedtok gjerningsmannen et forelegg.⁷² Et annet eksempel er TLARV-2011-85412 hvor en eier av 20 katter havnet på sykehus. Han ønsket hjelp til avliving av kattene da han ikke kunne ta seg av dem lenger. Dyrebeskyttelsen og viltnemda ble kontaktet, og eierens hjelpere fikk beskjed om at avlivning ville koste 700 kr pr dyr. De bestemte seg, grunnet pengemangel, for å skyte kattene selv. Dette førte til skadeskudd og lidelse for kattene. Denne paragrafen forbyr også avlivning av dyr som underholdning eller konkurranseelement.

Sveriges regler er ganske like de norske. Avlivning skal skje slik at dyret blir skånet fra unødig ubehag og lidelse etter djurskyddslagets § 13. Paragraf 14 setter krav til bedøvelse før avlivning. I England styres dette ikke av Animal Welfare Act, men i egne reguleringer. Ny lovgivning på området skal komme i løpet av 2013, men en så lenge reguleres det blant annet av Welfare of Animals (Slaughter or Killing) (WASK) Regulations 1995, med senere endringer. Her utvikles loven mye på basis av EU-lovverket.⁷³

Section 7 av Animal Welfare Act forbyr bruk av gift eller giftige medikamenter på dyr. Dette gjelder også hvis det kun er mengden av middelet som gjør det giftig. Denne presiseringen finnes ikke i selve lovteksten i Norge, men kan tolkes inn i gjeldene regler. Det finnes blant annet en dom på avlivning av hund ved bruk av gift, som ble ansett ulovlig.⁷⁴ Her ser man utfordringene med Englands fragmenterte lovgiverteknikk, da det er vanskelig å finne klare regler for avlivning.

⁷¹ FOR-2013-01-13-60

⁷² Mæland, 2013

⁷³ gov.uk, 2013

⁷⁴ Rt.1993.1380

Denne delen har vist regler for at dyr ikke skal utsettes for unødvendige kirurgiske inngrep, og at avlivning skal skje uten unødig ubehag eller lidelse. Selv om grensen for hva som er unødig lidelse i slakt av matproduksjonsdyr kan virke uklar, er det fremdeles viktige presiseringer som gis i disse reglene.

3.3.4 Driftsmetoder og dyrehold

Reglene for dyrehold og driftsmetoder er viktige når man skal finne grensene for dyremishandling. Det er en stor andel av dyrevelferdsaker som gjelder disse reglene.

I dyrevelferdsloven § 8 finner vi standarden for driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Disse skal være «egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd». Denne rettsstandarden vil måtte utdypes av forskrifter og rettspraksis, da standarden i seg selv er vag. Viktigheten av forskrifter vises i LE 1999-306 Pelsdyrdommen, og LE-1988-332 Burhøns II, hvor forskriftene var med på å legge grunnlaget for rettens avgjørelse. Nå styres pelsdyrdrift av forskrift fra 2011.⁷⁵ Disse avgjørelsene viser også at økonomiske interesser har stor vekt i vurderingen. Endringer i standarder krever tilpassingstid, og går derfor sakte. Regelverk som forandrer standardene trer i kraft for nye installasjoner før avviklingen av gammel drift må skje. Eksempler her er forbud mot tradisjonelle hønsebur, og båsfjøs til storfe.⁷⁶ Jeg har ikke funnet nyere rettspraksis som går direkte på denne paragrafen.

Dyrevelferdsloven § 22 setter krav til at kun dyr som kan tilpasse seg dyreholdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte skal holdes. Dette er en nyskapning i forhold til 1974-loven. Hold av uegnete dyrearter kan dermed straffes. Denne paragrafen bør sees i sammenheng med forskrift av 20. november 1976 nr. 3 om innførsel av eksotiske dyr.

⁷⁵ FOR-2011-03-17-296

⁷⁶ Stenevik og Medjell. 2011.s98

Ulovlig innførsel av dyrearter og narkotika har enkelte ganger sammenfall, f.eks. i LB-2011-62044-1.

Rammer for dyrs levestandard blir satt i § 23. Her blir artstypiske og individuelle behov, stimulerende aktivitet og naturlig adferd fremhevet som krav, i tillegg til trygt tilholdsrom. Dette er spesielt relevant for vanskjøtselsaker. Hvordan kravene i paragrafen skal sikres i industrielt dyrehold er derimot noe uklart. Man ser utfordringene i saker som LG-2001-2115 om vanstell av sauer, hvor deler av problemet var utilstrekkelig areal. Forskrifter, spesielt om landbruk, utdyper kravene i paragrafen. Eksempler er forskrift om velferd for produksjonsdyr og forskrift om velferd for småfe, som begge presiserer denne paragrafen.⁷⁷ Med miljø mener forarbeidene både fysisk og sosialt.⁷⁸ Reglene om levestandard fører naturlig over til reglene i § 24 om tilsyn og stell. Dette inkluderer ifølge bokstav a: for-, beite- og vannkvalitet. Her har vi tidligere nevnt, at høyesterett har fastlagt adekvat for som et minimumskrav eiers forhold ikke kan lempe på. Bokstav a setter også forbud mot tvangsforing, f.eks. ved produksjon av gåselever. Dette vil altså kunne sees som dyremishandling.

De svenske reglene i djurskyddslagen § 3 og 4 tilsvarer i stor grad de norske § 23 og 24. Ifølge kommentarutgaven av loven setter kravet til matkvalitet også krav til variasjon, slik at kalver som bare får melk for å få ekstra lyst kjøtt ikke lenger er tillatt.⁷⁹ Det settes også krav til tilstrekkelig tilsyn. I forskrift om hunde- og kattehold settes en standard på tilsyn minimum to ganger daglig. Ved hundehold blir det i samme forskrift sagt at hunder skal luftes jevnlig, anbefalt hver sjettede time.⁸⁰ Vi ser at påbudt tilsyn ikke setter listen veldig høyt, men at den anbefalte luftingen setter strengere krav.

⁷⁷ FOR-2006-07-03-885 og FOR-2005-02-18-160

⁷⁸ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s108

⁷⁹ Karnov lovkommentar. § 3

⁸⁰ SJVFS 2008:5 side 8

Djurskyddslagen § 3 annet ledd setter krav til dyrenes oppholdssted. Som i Norge vil standardene variere utfra dyreart, og presiseres av forskrifter. Paragraf 4 komplimenterer § 3, og sier at dyr skal holdes og pleies i et godt dyremiljø, på en måte som fremmer dyrs helse og gir mulighet til naturlig oppførsel. Tidligere gjaldt paragrafen bare produksjonsdyr, men gjelder alle dyr etter lovendring i 2003.⁸¹ I dommen RH 1993:94 sies det at det er viktig å stille strenge krav til dyremiljø for dyr i matproduksjon, siden disse er spesielt utsatt grunnet de økonomiske interessene som spiller inn. En annen dom om denne paragrafen omhandlet noen som luftet hunden sin ved å holde den i bånd mens han kjørte bil.⁸²

De engelske reglene finnes i Animal Welfare Act section 9. Den pålegger eier å sørge for at dyrets behov blir oppfylt innenfor akseptert praksis. Dyrs behov regnes etter denne regelen og inkluderer; egnet miljø, mat, å utvise naturlig oppførsel, å huses med eller separat fra andre dyr, og å beskyttes fra smerte, lidelse, skade og sykdom. Retten til å huses separat eller sammen med andre dyr etter behov er her verdt å merke seg.

Bokstav b av dyrevelferdsloven § 24 setter krav til at dyr skal beskyttes mot og behandles forsvarlig ved sykdom. Dette kravet er meget praktisk, da mange vanskjøtselsaker inkluderer syke dyr som ikke har fått behandling. Forskrift for hold av produksjonsdyr § 5 opprettholder dette kravet for produksjonsdyr. Bokstav c setter krav til smittebegrensning, og bokstav d til at dyr skal være tilstrekkelig tamme til å kunne stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Den tilsvarende svenske regel finner vi i § 9 av djurskyddslagen, som setter krav til at dyr skal få medisinsk hjelp ved sykdom, om nødvendig av veterinær. Dette skal gis så fort dyrets oppførsel viser tegn på sykdom. Her legges et sterkt ansvar på eier til å sørge for

⁸¹ Prop. 2001/02:93.s25

⁸² HovR B 588-11, 2011-12-06

dyrets helse og aktivt se etter tegn på sykdom. I England reguleres dette av Section 9 i Animal Welfare Act.

Når man ser på rettspraksis viser denne viktigheten av § 24, og de tilsvarende reglene i England og Sverige. Det finnes flere dommer basert på denne paragrafen. I TLFOT-2012-99268 ble en mann dømt til 100 dagers fengsel etter at vanskjøtsel hadde ført til mange døde dyr. Av 150 dyr ble bare 12 funnet i live, antallet døde dyr var vanskelig å anslå grunnet oppløsning av kadavrene. Et annet eksempel er et klart tilfelle av vanskjøtsel av griser i TSARP-2012-75352. I TGJOV-2012-19254 var vanskjøtsel av katter en av flere påtalepunkter, inkludert narkotika. Dette viser at vanskjøtsel i form av for dårlig levemiljø, stell og tilsyn er en vanlig form for dyremishandling.

3.4 Oppsummering av lovens definisjon av dyremishandling.

Vi ser at det er mange likheter i reglene for dyremishandling. Det kan være vanskelig å si nøyaktig hvor grensene går for lovlig behandling av dyr i alle de tre landene. Norge ligger langt fremme, da man utfra den norske lovteksten sett i forhold til forarbeider skal sikre god dyrevelferd og gi dyr egenverdi. Ellers finnes flere nyanseforskjeller i hva som er ansett for ulovlig behandling av dyr. Vi har sett at Sverige blant annet er det eneste av de tre landene som fremdeles ikke har et spesifikt forbud mot seksuell omgang med dyr. Ellers er det viktig å merke seg at England er det eneste landet som har forbud mot pelsdyroppdrett og gir dyr rett til å bli huset alene eller hver for seg etter behov. I tillegg kommer England med et lovforbud mot alle ville dyr i sirkus. Norge på sin side, er det eneste landet som har spesifisert at det er ulovlig å henstille dyr i hjelpeløs tilstand, selv om dette kan utledes av andre regler i de to andre landene. De engelske reglene for avlivning er mer diffuse og bortgjemt enn i de skandinaviske landene, og hva jeg har funnet gjelder hovedsakelig slakt i matproduksjon. Det samme gjelder regler for dyr i konkurranser og oppvisning. Her kan man merke seg at England har sterke tradisjoner for Greyhoundløp og hesteløp, så disse reglene vil være av stor praktisk betydning.

Sverige har en egen paragraf om dyremishandling i sin straffelov. Dette sender signaler om at man ønsker å ta dyremishandling på alvor. Selv om lovteksten i BrB 16:13 ikke fanger så vidt som de norske reglene i Dyrevelferdsloven, gir den en klar beskjed om hva som er forbudt og kan straffes.

Ellers går størstedelen av forskjellene på lovgivningsteknikk. Dette varierer fra meget generelle norske regler, via noe mer detaljerte svenske paragrafer, til meget detaljert lovgivning i England. Det er fordeler og bakdeler med begge typer lovgivning. De mer detaljerte lovene gir klar beskjed om hva som er forbudt. Dette gjør det lettere å følge loven og å straffe lovbrudd. Uklarhet grunnet generelle regler har blitt trukket frem som problematisk i forhold til dyrevelferdsloven. Som vi har sett er det vanskelig å finne grensene for lovlig behandling av dyr utfra lovteksten, selv sett i lys av forarbeider. Fordelen med mer generelle regler er at de kan fange opp flere tilfeller, og er mer fleksible i forhold til endret tolking på grunnlag av holdningsendringer i samfunnet. Generelle regler som utdypes i forskrifter er en utfordring, da forskrifter er mindre tilgjengelige for folk flest enn lovteksten er. Dette skaper en forventning om at dyreholdere skal sette seg inn i et til tider komplisert nett av forskrifter.

4 Oppfølging og reaksjoner

Oppfølgingen av regelverket og hvordan prosessen virker, er en viktig del av hvor effektiv loven er. Ifølge hjemmesiden til RSPCA i England kom Richard Martin MP, i 1822 med følgende sitat: «If legislation to protect animals is to be effective, it must be adequately enforced». I denne delen av oppgaven er temaet hvem som har ansvaret for oppfølging, og hvordan rettssystemet reagerer mot de som har overtrådt reglene.

4.1 Hvem følger opp regelverket?

4.1.1 Norge

I Norge er Mattilsynet gitt tilsynsmyndighet, etter dyrevelferdslovens § 30. Mattilsynet hører inn under Landbruks og matdepartementet, som også er delegert myndighet til å lage forskrifter.⁸³ I annet ledd står det at Mattilsynet oppnevner dyrevernmemder. Dette skal opprettholde et lekmannsskjønn i denne type saker.⁸⁴ Lovfesting av Mattilsynet som tilsynsorgan er nytt; frem til 1995 var det politiet som hadde denne oppgaven, med dyrevernsnemnda som rådgivere. I 1995 fikk dyrevernsnemndene vedtakskompetanse etter dyrevernsloven. Mattilsynet fikk i 2004 delegert oppgaven å føre tilsyn med, og treffe enkeltvedtak i saker om dyremishandling. Mye ble videreført fra endringen i 1995, slik at enkelte uttalelser fra forarbeidene til denne endringen fremdeles har relevans. Begrunnelsen for endringene i 1995 var å bedre tilsynet, effektivisere forebyggende virksomhet og å få flere virkemidler til oppfølging.⁸⁵ Endringen som overførte ansvaret til Mattilsynet ble begrunnet med et ønske om å «effektivisere og styrke tilsynet».⁸⁶ Spørsmålet som må stilles er om endringen har fungert etter intensjon.

4.1.2 Sverige

I Sverige har man forandret på måten djurskyddsloven håndheves i løpet av de siste årene. Fra januar 2004 til 1. juli 2007 hadde en egen djurskyddsmyndighet hovedansvaret.⁸⁷ I følge enkelte debatter og avisartikler⁸⁸ var hovedmålet med å legge ned

⁸³ FOR-2010-06-11-814

⁸⁴ Innst.O.nr.56 (2008-2009).s36

⁸⁵ Ot.prp.nr 7 (1994-195) s. 3

⁸⁶ Ot.prp.nr.16 (2003-2004) s8

⁸⁷ Proposition 2001/02:189

⁸⁸ Thurfjell. 2006 og Carlbom. 2007

djurskyddsmyndigheten å spare penger. Djurskyddsmyndigheten ble i disse artiklene også kritisert for sin håndtering av enkelte saker. Ifølge en interpellasjon av Tina Ehn ble ingen ekstra midler gitt til departementet som overtok ansvaret, noe som kan tyde på at sparing var noe av motivet.⁸⁹ Nå er ansvaret delt mellom Jordbruksverket (underlagt Landsbygdsdepartementet),⁹⁰ länsstyrelsen som er fylkesadministrasjon, livsmedelsverket (tilsvarende matdirektorat eller tilsyn) og politiet. I § 24 av Djurskyddslagen ser vi at hovedansvaret for håndheving av loven ligger hos länsstyrelserna, men også andre myndigheter delegeres ansvar. Noen bestemmelser om arbeidsfordelingen er lagt til djurskyddsförordningen § 59 flg. Disse paragrafene konstaterer at länsstyrelserna har hovedansvaret. Et eksempel på arbeidsfordelingen gitt i forordningen er § 61 som sier at slakterier skal inspiseres av veterinærer ansatt i Livsmedelverket. Djurskyddslagens § 24 lovfester at alle myndigheter som skal utøve offentlig kontroll skal ha tilgang på dyrevelferdsutdannet personale, så fremt det er nødvendig for gjennomføringen. Dette er ikke direkte regulert i norsk lov, men kan tolkes inn i § 6 om krav til kompetanse.

I Sverige har de åpnet for at de lokale politistyrkene kan ha egne dyrepolitiavdelinger. Stockholmspolitiet opprettet den første i 2011, se artikkel om dette på Stockholmspolitiets hjemmesider.⁹¹ Det er fra mine undersøkelser usikkert hvor mange andre dyrepolitigrupper som er startet, men en artikkel fra 2012 sier at Gøteborgpolitiet også har startet en lignende gruppe.⁹² Det har kommet forslag om nasjonalt dyrepoliti, men så langt er ikke dette opprettet.⁹³ Lokalt dyrepoliti ble opprettet for å samle kompetanse på ett sted, og for å sende signal om at dyremishandling tas alvorlig. Dette var også bakgrunnen for forslaget om å gjøre dyrepolitiet nasjonalt dekkende.⁹⁴ Ifølge disse kildene har opprettelsen av et

⁸⁹ Protokoll 2006/07:15

⁹⁰ Jordbruksverkets nettsider

⁹¹ Eriksson. 2011

⁹² Beckman. 2012

⁹³ Motion 2011/12: Ju413 Djurpoliser

⁹⁴ Motion 2011/12: Ju413 Djurpoliser

eget dyrepoliti økt antallet anmeldelser og effektivisert behandlingen av disse sakene. Reaksjonene mot dyremishandling har dermed blitt tydeligere.⁹⁵

4.1.3 England

I England har man en blanding av statlig og privat oppfølging av Animal Welfare Act. The Department for Environment, Food & Rural Affairs (DEFRA)⁹⁶ har hovedansvar for utforming og oppfølging av lovverket rundt dyrevelferd. De jobber sammen med lokale myndigheter og statlige organer for å sørge for overholdelse av loven. Animal Health and Veterinary Laboratories Agency (AHVLA)⁹⁷ har mye av ansvaret for inspeksjoner, spesielt på gårder. The Farm Animal Welfare Committee (FAWC)⁹⁸ er et rådgivende organ for DEFRA. De samarbeider også med The Food Standards Agency (FSA)⁹⁹, spesielt med tanke på å godkjenne slakterier, og Rural Payments Agency ved inspeksjoner lokalt. Samarbeid med politiet i undersøkelser av straffbare handlinger er viktig i England, som i Norge og Sverige.

I tillegg til denne offentlige oppfølgingen har England en av de eldste organisasjonene for opprettholdelse av dyrevelferd i verden, nemlig Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA). RSPCA ble etablert i 1824, to år etter innføringen av Martins Act. I begynnelsen var god implementering av loven hovedfokuset for organisasjonen.¹⁰⁰ I dag har RSPCA egne inspektører som, på tross av at de ikke har samme myndighet som politiet, samler bevis til bruk i rettsaker.¹⁰¹ RSPCA fører også saker for retten med hjelp av

⁹⁵ Olsson. 2012

⁹⁶ gov.uk 2013

⁹⁷ defra.gov 2012

⁹⁸ defra.gov. 2013

⁹⁹ food.gov.uk .2013

¹⁰⁰ Kean.1998.s35

¹⁰¹ RSPCA, 2013

egne advokater. Denne fordelingen mellom lokale myndigheter, stat, politi og RSPCA er tatt med i arbeidet med Animal Welfare Act. Som det kommer frem av DEFRA's egne sider, er det meningen at de lokale myndigheter og staten tar hovedansvaret for produksjonsdyrene, mens RSPCA tar hovedmengden av arbeidet med selskapsdyr.¹⁰²

I motsetning til i Norge og Sverige, nevner ikke Animal Welfare Act hvem som har hovedansvaret for oppfølgingen av loven. Dette er naturlig når man ser på hvordan oppfølgingen deles på flere aktører som vist over.

4.1.4 Noen kommentarer til forskjellene i hvem som følger opp loven

Som vi ser er det store forskjeller i hvem som har ansvaret for oppfølging av loven. Dette er viktig av flere årsaker. Dette påvirker både effektivitet og tillit i samfunnet til at reglene følges opp. En Svensk masteroppgave tok for seg spørsmålet om hva som har størst påvirkning på dyremishandlingsaker; lover, resurser og prioriteringer, eller holdningene til de som skal håndheve bestemmelsene. I denne studien kom det frem at det i mange tilfeller er holdninger hos de som skal opprettholde lovene som har mest å si.¹⁰³ Det har vært mye diskusjon i alle de tre landene om hva som skal til for å bedre dyrenes vilkår, og hvordan få et mest mulig effektivt vern av dyr. Dette har ført til nye lover, og omorganiseringer i hvem som har hovedansvaret for oppfølgingen.

Oppfølgingen av reglene er i Norge lagt til Mattilsynet, mens man i Sverige har lagt denne hovedsakelig til länsstyrelserna - en slags fylkesadministrasjon. I England er det lokale myndigheter og Animal Health Officers som står for oppfølgingen når det gjelder produksjonsdyr. Lokale myndigheter kan utad virke som et mer nøytralt tilsynsorgan sammenlignet med Mattilsynet. Dette vises blant annet ved at Mattilsynet har fått mye

¹⁰² defra.gov . 2008

¹⁰³Grankvist. 2012

kritikk for å ha dobbeltrolle i dyrevelferdssaker. De skal ivareta dyrene, men også verne om matproduksjonen i Norge. Dette kan være uheldig da mattilsynet vil få kritiske spørsmål rundt denne dobbeltrollen, uansett hvor god jobb de gjør.

Det kan også ha stor effekt at de i Sverige har åpnet for dyrepoliti. I et intervju med en av de som skulle begynne i dyrepolitiet i Stockholm, kom det frem at mange innen politiet i Sverige ikke ønsket å prioritere dyresaker, på bekostning av for eksempel voldssaker mot mennesker.¹⁰⁴ Dette så hun som en av de viktigste grunnene til at man skulle opprette et eget dyrepoliti. En annen grunn var at man da fikk samlet ekspertisen. Dyrepoliti har som før nevnt allerede gitt positiv effekt i Sverige. Det har i de siste årene kommet krav om eget dyrepoliti også i Norge, da enkelte mener at det er store problemer med opprettholdelsen av dagens lovverk.¹⁰⁵

Det har vært mange saker i media med kritikk av at mattilsynet ikke reagerer, eller reagerer for mildt, på brudd mot dyrevelferdsloven. Dette tyder på at det vekker reaksjoner når til dels alvorlige brudd blir møtt med milde administrative pålegg. En annen årsak til ønsket om eget dyrepoliti er at politiet ikke har kompetanse, eller resurser til å ta seg av disse sakene på en ordentlig måte.¹⁰⁶ Motstandere av eget dyrepoliti mener dette vil være sløsing av resurser. Politiet har få ressurser, derfor bør de prioritere saker som dreier seg om alvorlig kriminalitet mot mennesker først. Ledere innen politiet har offentlig sagt de ikke føler at et eget dyrepoliti er nødvendig, da disse sakene håndteres godt nok som det er.¹⁰⁷ Det finnes ikke noen helt fersk undersøkelse, men i sin bok fra 2003 viser Guri Larsen at de aller fleste dyremisshandlingssaker anmeldt til politiet blir henlagt. Dette viser et behov for forbedring.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Magnusson. 2010

¹⁰⁵ Agderposten. 2013

¹⁰⁶ Brennpunkt.08.10.2013

¹⁰⁷ Aftenposten.no. 2013

¹⁰⁸ Larsen. 2003.s 45-48

Et privat dyrepoliti som RSPCA vil, grunnet forskjeller i prosesslovgivningen som jeg kommer tilbake til, ikke være like praktisk gjennomførbart her i Norge. Men ut ifra statistikken til RSPCA ser man at samlingen av kompetanse og engasjement har en positiv effekt. Hele 1552 mennesker er dømt etter straffeforfølgning av RSPCA i 2012. Så her er det mye å lære av både Sverige og England.

4.2 Hvilke regler sørger for at tilsynsmyndigheten får de tilgangene de trenger?

Det er viktig for oppfølgingen av lovverket at tilsynsmyndighetene har de nødvendige hjemler til å samle informasjonen de trenger, og å gjennomføre kontroller. Dette da de i følge legalitetsprinsippet ellers ikke kunne kreve informasjon eller tilgang til steder, spesielt private hjem. Dette blir viktig når mye av gjennomføringen av loven ligger hos tilsynsmyndighetene.

4.2.1 Varslingsplikt

Varslingsplikten i § 5 gir en ganske vid varslingsplikt ved mistanke om mishandling, svikt i miljø, stell, eller tilsyn. Varsling kan skje til mattilsynet eller politiet. I forarbeidene til denne paragrafen ble det fremhevet ønske om å øke varslingsfrekvensen. Varsling er en av hovedmåtene tilsynsmyndigheten blir kjent med dyrevelferdssaker. Dette er spesielt viktig av prevensjonshensyn i vanskjøtselsaker, som ofte utvikler seg over tid.¹⁰⁹ Varslingsplikten skal ikke gå ut over lovbestemt taushetsplikt. Dyrehelsepersonell kan varsle, men må basere seg på taushetsplikten i dyrehelsepersonelloven § 20, unntakene i §

¹⁰⁹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)30-31

21, og forarbeider som bekrefter unntak for taushetsplikten.¹¹⁰ Dette er viktig da denne yrkesgruppen ofte er de første som får innsikt i dyremishandlingssaker. Norge er det eneste av landene som har en direkte varslingsplikt for alle. Djurskyddslagets regler om opplysningsplikt kan minne om varslingsplikt men gjelder bare dyrehelsepersonell. Djurskyddslagen § 28 a har en lovbestemt plikt for dyrehelsepersonell til å gi opplysninger om mulig dyremishandling. Forarbeidene viser et bevisst valg om å inkludere alt dyrehelsepersonell, ikke bare veterinærer.¹¹¹ Dette er en kontrast til Norge, hvor dyrehelsepersonell må basere seg på unntak fra taushetsplikten for å kunne gi informasjon.

4.2.2 Tilgang på sted og plikt til å yte bistand

Dyrevelferdsloven § 18 gir Mattilsynet «uhindret adgang til sted eller lokale der det er grunn til å tro at det holdes dyr eller foregår annen aktivitet omfattet av loven. Dersom tilsynsmyndigheten ikke gis uhindret adgang, og det er grunn til å tro at dyr er utsatt for unødige påkjenninger eller belastninger, kan tilsynsmyndigheten om nødvendig likevel ta seg inn med politiets bistand». Dette er et viktig regelsett da man ellers kunne nekte tilsynsmyndighetene adgang. Det er nytt at det også omfatter steder der det ikke holdes dyr men foregår annen aktivitet.¹¹² Djurskyddslagets § 27 er litt smalere, og gir kun tilgang der det holdes dyr, i motsetning til på mistanke om at det holdes dyr. I tillegg omfattes også annen aktivitet regulert av loven i Norge, mens man i Sverige bruker formuleringen "...som berör djurhållningen...". Denne formuleringen kom inn ved lovendring i 2005.¹¹³

I England skiller loven mellom tilgang ved nødstilfeller og planlagte kontroller. Section 19 gir inspektørene rett til adgang til lokalene i nødstilfeller. Dette hvis de har mistanke om at det finnes dyr i lokalene, og det er fare for at de lider. Denne retten til adgang gjelder etter

¹¹⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s30

¹¹¹ Prop. 2008-09:94 punkt 17.2

¹¹² Stenevik og Medjell . 2011.s195

¹¹³ Prop2005/06:128 punkt 22.6

subsection 2 ikke for delene av bygget som bare brukes som privat bolig. I section 23 og 24 finner vi regler om adgang utenom nødstilfeller. I disse tilfellene må inspektørene alltid ha Search Warrant, mens section 19 gir unntak hvor tilgang uten godkjennelse fra en dommer kan skje hvis påkrevd, se subsection 3. Det gis retningslinjer for når Search Warrants skal gis i begge tilfellene, disse er forholdsvis strenge. Her gir de norske og svenske reglene større rett til adgang for tilsynsmyndigheten. Reglene for politiets innsamling av bevis er samlet i Police and Criminal Evidence Act 1984. Jeg nevner dette da section 24 i Animal Welfare Act, om arrest, henviser til denne. Hvis det blir på tale med arrest er det bare politiet som kan gjøre dette, da med Arrest Warrant fra en dommer. I Norge og Sverige er det også politiet som tar folk inn til arrest, men dette er som regel avgjort av politiet selv, eller påtalemyndigheten. Section 26 handler om inspeksjon hvor lisens eller registrering av virksomhet er pålagt. Section 27 er dedikert til inspeksjon av gårdsvirksomhet. I disse tilfellene trenger ikke tilsynsmyndigheten tillatelse fra dommer for innhenting av informasjon, eller adgang til lokaler.

Annet ledd i dyrevelferdsloven § 18 gir hjemmel for tilsynsmyndigheten til å få hjelp fra politiet hvis tilgang blir forhindret. Dette tilsier at inspektørene må ha hjelp fra politiet hvis de skal ta seg igjennom låste dører, eller hvis de nektes adgang.¹¹⁴ Denne regelen har sammenheng med politiets tvangsmyndighet etter Politilovens § 6, som gir politiet en unik posisjon når det gjelder maktbruk. Forarbeidene sier at det skal utvises ekstra hensyn når det gjelder private hjem.¹¹⁵ Denne paragrafen må sees i sammenheng med nødrettsparagrafen i straffeloven, slik at det i akutte situasjoner vil være lov for inspektøren å gripe inn, hvis det er umulig for politiet å komme til assistanse. Her må tilsynsmyndigheten foreta en interesseavveining hvor man tar stilling til om man overtrer grensen for lovlig nødrett. Paragraf 27a i djurskyddslagen gir politiet en lignende plikt til å bistå tilsynsmyndighetene. Politiet i Sverige har monopol på slike oppgaver, som i Norge. Reglene for politiets virksomhet er gitt i blant annet Polislagen (1984:387).

¹¹⁴ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s106

¹¹⁵ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s107

4.2.3 Opplysningsplikt, dokumentasjonsinnsyn

Dyrevelferdsloven § 19 gir plikt til å gi opplysninger og innsyn i dokumentasjon. Dette er nytt i dyrevelferdsloven, og er viktig i henhold til legalitetsprinsippet som ellers vil tilsi at man ikke har plikt til å gi informasjon.¹¹⁶ Plikten til å gi informasjon til forvaltningen kan grense opp til retten til ikke å bidra til egen domfellelse, som følger av EMK. Grensen for denne retten er diskutert av Europeiske Menneskeretts Domstol (EMD), i for eksempel *O'Halloran v. Storbritannia*¹¹⁷, hvor det kom frem at forvaltningen kan ilegge informasjonsplikt på noen vilkår. Dette var også et tema i NOU 2003:15 Fra bot til bedring, som kom til samme konklusjon. Et viktig moment her blir bruken av denne informasjonen i en eventuell straffesak. Her er det også viktig å merke seg at denne paragrafen i utgangspunktet ikke skal gå utover taushetsplikt. I forhold til dyrepersonale er dette regulert i dyrehelsepersonelloven § 20 og 21. Dette begrenser hvilken informasjon som kan gis videre, selv om man har unntak fra taushetsplikten i § 21. Den svenske reglen finner vi i djurskyddslagets § 27 samt 28 a som gir opplysningsplikt for dyrehelsepersonell. I England finner vi reglene i Section 25, men disse er begrenset til lovpålagt registrering i henhold til lisens for virksomhet. Det er mulig at allmenne bevisinnsamlingsregler vil hjelpe her. Her gir de skandinaviske reglene større tilgang hvis man kun tar utgangspunkt i lovene som beskytter dyr.

4.2.4 Kontrolltiltak og tilsyn

Denne viktige delen av tilsynsmyndighetenes gjøremål hjemles i dyrevelferdslovens § 19 og 30, og for Sverige i djurskyddslagets § 24. Animal Welfare Act Section 26 hjemler inspeksjon hvor lisens eller registrering av virksomheten er pålagt. Etter section 29 kan inspeksjoner gjennomføres for å opprettholde regler iverksatt for å etterfølge Community

¹¹⁶ Ot.prp. 38. 1964-65. s 53

¹¹⁷ EMD-2002-15809

Obligations. Dette vil ifølge Oxford Dictionary of Law bety gjennomføring av EU-bestemmelser. Disse reglene må sees i sammenheng med de resterende diskutert over.

4.2.5 Oppsummering

Når vi ser på reglene for hvilke tiltak som skal støtte tilsynsmyndighetene i sitt arbeide ser vi også klare forskjeller. Her har Norge vide hjemler for varslingsplikt og bred tilgang, både på sted og dokumentasjon, i forhold til de to andre landene. Dette kan ha sammenheng med temaet for neste del av oppgaven, de administrative tiltakene. Her har Norge lagt mer ansvar på tilsynsmyndigheten enn de andre landene, noe som også fordrer tilgangen reglene gir. Spesielt store er forskjellene til England, som har snevrest tilgang for tilsynsmyndighetene.

4.3 Hvilke administrative tiltak har tilsynsmyndigheten tilgjengelig?

Tilsynsmyndighetenes tilgjengelige reaksjoner er en viktig del av oppfølgingen av regelverket. I følge forarbeidet når man forandret administrasjonen i 2004 og forarbeidet til dyrevelferdsloven, var det et utalt mål å gi tilsynsmyndigheten flere virkemidler. Dette skulle øke effektiviteten av gjennomføringen av loven.¹¹⁸ Det er store forskjeller i lovgivingen på dette området mellom de tre landene jeg sammenligner.

¹¹⁸118 Ot. Prp. Nr.15 (2008-2009)s88

4.3.1 Påbud / forbud

Dyrevelferdsloven § 30 gir mattilsynet rett til å «...fatte nødvendige enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse...» av loven. Dette er etter Rt. 2003.1750 ikke å regne som straff. Her gis Mattilsynet etter ordlyden ganske vid hjemmel til å gripe inn. I preposisjonen sies det at man kan treffe vedtak i forebyggende øyemed, for å hindre fare for unødige belastninger.¹¹⁹ Samtidig skal vedtak fattes ved brudd, og de må være forholdsmessige. Det fremheves at det ikke alltid vil være mest hensiktsmessig å fatte vedtak, fremfor å påpeke nødvendige forbedringer ovenfor eier.¹²⁰ Den siste uttalelsen om at det ikke alltid bør fattes vedtak virker som en oppfordring til moderasjon for tilsynsmyndigheten. Dette kan påvirke det skjønnnet som ligger til grunn for avgjørelsen om hvilke reaksjoner som iverksettes. Det er forståelig at dyrene ikke alltid vil være tjent med direkte tiltak, men her vil grensedragningene være vanskelige. Blir lovbrudd hovedsakelig møtt med beskjed om å utbedre situasjonen, vil dette kunne uthule effekten av reglene. Sverige har lignende regler i § 26 av Djurskyddslagen. De Engelske reglene finner vi i Animal Welfare Act Section 10 om Improvement Notices. En inspektør som mener at en person bryter sine plikter som dyreeier etter section 9, gir en varsel med tidsfrist til å rette situasjonen. Når denne fristen eventuelt utløper går man til domstolforfølgning av forholdet. I England gis altså klar instruks om at det skal settes en tidsfrist for rettingen. Dette er ikke klart definert i de skandinaviske lovene.

¹¹⁹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s 80

¹²⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s115

4.3.2 Gjennomføring av pålegg

Dyrevelferdsloven § 32 gir hjemmel for nødvendige tiltak for å fremme gjennomføring av tilsynsmyndighetens pålegg, samt tiltak hvor det er nødvendig å handle raskt. Her skal myndigheten ikke gå lenger enn nødvendig. Tredje ledd av djurskyddslagen § 26 gir hjemmel til å foreta utbredelse på overtreders regning, hvis påbudene eller forbudene etter første og annet ledd ikke overholdes. Forskjellen er at den svenske loven nevner rettelse ved manglende overholdelse, mens den norske gir hjemmel for nødvendige tiltak for å fremme gjennomføring. Animal Welfare Act Section 18 sier «If an inspector or a constable reasonably believes that a protected animal is suffering, he may take, or arrange for the taking of, such steps as appear to him to be immediately necessary to alleviate the animal's suffering.». Det er altså opp til inspektøren eller politiet hva som er nødvendig for å minske dyrets lidelse. Begrensningen i denne regelen er at den bare hjemler å sørge for at dyret ikke lider, og at den gjelder akutte tilfeller. I tilfeller hvor det ikke er akutt, er det domstolen som skal bestemme hva som skal skje, se section 32-45. Hovedsakelig vil dette skje etter at det er gitt Improvement Notice i følge section 10.

I annet ledd av dyrevelferdsloven § 32 gis hjemmel for midlertidig forvaring av dyr, altså at dyrene tas fra eier. Den gir også mulighet til å sørge for at dyrene får nødvendig tilsyn og stell på annen måte. Tredje ledd sier at midlertidig forvaring ikke skal vare lenger enn nødvendig. Dette er naturlig av mange årsaker; hensyn til dyret, eier og ressursbruk av tilsynsmyndigheten. Hvis dyret ikke kan leveres tilbake til eier, gis kun hjemmel for avlivning av dyret. Bare ved eiers samtykke kan dyrene omplasseres eller selges. Det kommer frem av forarbeidene at dette var omstridt, og flere høringsinstanser merket seg at dette ikke står i sammenheng med intensjonsparagrafen om økt respekt og § 3 om dyrs egenverdi. Dette ble notert av departementet, som mente avlivning er nødvendig i mange situasjoner og derfor valgte dagens løsning.¹²¹ Eiendomsrett var hovedargumentet som ble brukt for at eiers samtykke må innhentes før omplassering eller salg. Dette har ført til

¹²¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s82

mange vanskelige situasjoner for Mattilsynet. De har fått kritikk på nettet for avlivning av dyr, hvor andre tiltak for mange føles mer naturlig. Et eksempel er saken om valpen Saga som har fått mye oppmerksomhet blant annet på NOAH sine sider. Se også artikkel fra TV2.¹²² Et annet eksempel er hundene til Gaup i Finnmark hvor han selv påstår å ha gitt tillatelse til omplassering, men Mattilsynet fremdeles ser avlivning som eneste løsning på situasjonen.¹²³

De svenske reglene for midlertidig forvaring og fratagelse av dyr finner vi i Djurskyddlagen § 31, 32 og 34. Paragraf 31 gir en liste på fem tilfeller hvor midlertidig forvaring skal skje. Her finner vi en skal-regel i motsetning til vår norske kan-regel, en viktig forskjell. Offentlige tilsynsorgan har begrenset med midler; hvis det ikke er pålagt å gi reaksjoner blir dette fort nedprioritert. Denne følges opp av djurskyddslagen § 32, som gir hjemmel for umiddelbar avhending av dyrene, på tross av § 31 som sier at dette skal skje først når det er klart at vedkommende ikke retter situasjonen. Paragraf 34 omhandler hvilke alternativer tilsynsmyndighetene har hvis vilkårene for fratagelse oppfylles. Myndighetene skal etter denne paragrafen ved overdragelse bestemme om dyret skal selges, overføres på annen måte, eller avlives. Reglene i Norge krever som sagt avlivning med mindre eier samtykker. Sverige har her et mer fleksibelt system som tar bedre vare på dyrenes rettigheter.

De Engelske reglene ligner mye på de svenske. Section 18, subsection 5 gir hjemmel til å ta dyr fra eieren om dyret lider, eller det kommer til å lide om ikke situasjonen endrer seg. Det er her viktig å presisere at dyret kan tas fra eier når det er fare for at dyret kommer til å lide, ikke bare når det faktisk lider. I section 33 får domstolen hjemmel til å fradømme eierskap av dyr etter straffedom. Det spesifiseres at dette kan gjøres som tillegg til andre reaksjoner. I følge denne paragrafen avhenger reaksjon kun av om eier har brutt reglene i loven. I Norge og Sverige settes som vilkår at man har gitt eier mulighet til å rette

¹²² Miljeteig. 2013

¹²³ Reginiussen. 2013

situasjonen, med unntak av tilfeller der det sees som strengt nødvendig. Nå vil man antagelig i mange tilfeller ha utstedt en Improvement Notice etter section 10 først, men dette er ikke et vilkår etter denne paragrafen. Section 22 gir hjemmel for å fjerne dyr man mistenker at har blitt brukt i dyrekamp. Dette er ikke spesifikt regulert i Norge og Sverige, men hjemlene som finnes kan brukes også i slike situasjoner.

Section 20 gir Magistrate Court hjemmel til å bestemme hva som skal skje med dyret etter det er fratatt eieren etter section 18. Dette inkluderer medisinsk behandling, overdragelse av dyret til en spesifikk person, salg av dyret, avhending på annet vis, og avlivning. Her gir de engelske reglene alternativer meget like de vi finner i Sverige. I England er det en domstol som skal ta avgjørelsene selv i forholdsvis akutte situasjoner. Dette er administrative tiltak i de to skandinaviske landene. I section 20 finnes bestemmelser om at eier av dyret skal høres før en slik avgjørelse tas, og section 21 gir rett til å anke avgjørelsen. I både Norge og Sverige er det forvaltningsmessige regler som gjelder ved disse tilfellene, inkludert ankemulighetene man har på forvaltningsvedtak. Sections 37 og 38 omhandler avlivning etter domstolsbehandling. Dette tas med her grunnet relevansen til resten av reglene i denne delen. Avlivning skal etter disse bestemmelsene bare skje hvis det er i dyrets interesse. Av de tre regelsettene vi ser på gir de engelske den klareste beskjeden om at avlivning ikke skal skje uten at det er helt nødvendig.

4.3.3 Forbud

Dyrevelferdsloven § 33 gir rett til å forby aktiviteter omfattet av denne loven, og kan omfatte «alle eller noen arter, en eller flere aktiviteter for en viss periode eller inntil videre.». Etter annet ledd kan dette også bestemmes av domstolen i forbindelse med straffesak. I dyrevernsloven var dette forbeholdt domstolene, men tilsynsmyndigheten har nå rett til å fatte vedtak om forbud. For § 33 er vilkåret for reaksjon at man har «unnlatt å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatte ganger overtrer bestemmelser...». Dette kan tyde på at man kun skal bruke forbud i grove saker, og etter nøye vurdering. Ta eksempelvis gården på Flateby hvor 100 småhunder ble funnet under det mattilsynet kalte

klart kritikkverdige forhold. Eier har nå fått 9 av hundene tilbake og kan dermed starte opp igjen avlen.¹²⁴ Helsemessige problemer påført hundene via overavl var altså ikke nok til å medføre forbud. Selv etter fellende straffesak ved grove overtredelser er det ofte tidsbegrensede fradømmelser av retten til å ha dyr.¹²⁵

Svensk lov gir ikke hjemmel til å fradømme all aktivitet slik som norsk lov. I Djurskyddslagen § 29 finnes hjemmel for å frata retten til omsorg for dyr nå og for fremtiden. Paragrafen sier at myndighetene skal pålegge et slikt forbud i enkelte tilfeller. Her igjen en skal-regel hvor vi i Norge har kan-regel. Kontrollmyndigheten skal frata retten til å holde dyr ved spesifikke tilfeller. Dette inkluderer når beslutninger av vesentlig betydning for dyrevernshensyn gitt i henhold til § 26 ikke følges. Ellers ved alvorlige brudd på tilsynet eller omsorgen av dyrene, og mishandling av dyr. De skal også gripe inn mot en dømt for dyremishandling i henhold til BrB 16:13. Dette gjelder også når noen er dømt gjentatte ganger for brudd i henhold til § 36 eller 36a, eller ved flere anledninger har vært gjenstand for beslutninger etter § 26. Etter rettspraksis vil det være nok med ca. 3 ganger, se RÅ 2009 ref. 75. Det skal etter annet ledd ikke tas slik beslutning hvis det åpenbart ikke er fare for gjentakelse. Tidligere lød bestemmelsen ‘...kan antas at det ikke kommer til å gjentas...’, den nye ordlyden innebærer en skjerping av regelen. Her ser vi et eksempel på at den svenske loven er mer detaljert enn den norske.

De engelske reglene om forbud mot dyr finner vi i seksjonen om reaksjoner etter dom. Dette er dermed ikke et administrativt vedtak i England. Jeg velger allikevel å ta for meg regelen her. I section 34 er det fastsatt at man kan bli fradømt retten til å ha ansvaret for, eie, delta i å ha ansvaret for, eller kunne øve innflytelse på hvordan dyr blir behandlet i fremtiden. Dette er en av de vanligste reaksjonsformene i England, ut ifra statistikken til RSPCA i deres årsrapport for 2012.¹²⁶ Section 35 er hjemmelen for å inndra dyrene man er

¹²⁴ Rypeng. 2013 og Kvamme. 2013

¹²⁵ se eksempel TGJOV-2012-159999

¹²⁶ Se hjemmesiden til RSPCA

fradømt rett til å ha ansvaret for etter section 34. Her gis mulighet til å inndra dyr eid på tidspunktet for dom og dyr man eventuelt skaffer seg i ettertid i strid med forbudet.

4.3.4 Overtredelsesgebyr og Tvangsmulkt

Paragraf 34 om overtredelsesgebyr er en ny reksjonsmulighet i forhold til 1974-loven. Paragrafen innebærer at tilsynsmyndigheten kan ilegge gebyr for brudd på regelverket. Dette er en inngripende reaksjonsform, og ligger tett opp mot bot, som jeg kommer tilbake til nedenfor. Å utvide tilsynsmyndighetens reaksjonsmulighet med overtredelsesgebyr ble gjort for å øke effektiviteten av gjennomføringen. Gebyret skal ha preventiv virkning i likhet med straff.¹²⁷ Verken dette eller tvangsmulkt etter § 35 finnes som administrative tiltak i Sverige eller England. Tvangsmulkt etter § 35 er et tvangsmiddel mot de som ikke etterkommer enkeltvedtak innen fastsatt frist. Det er her snakk om en reaksjon mot å ikke imøtekomme enkeltvedtaket, ikke mot selve bruddet som var grunnlag for det. Dette skiller det ad fra straff, da tvangsmulkt ikke skal brukes mot opphørte forhold, noe straffesaksjoner kan.

4.3.5 Hva gjør administrative tiltak viktige, og forskjeller i systemene på dette punkt

Ved dyrevelferdsloven ble de administrative tiltakene styrket og utvidet i Norge. Dermed kommer flere reaksjoner på lovbrudd via tilsynsmyndighetene istedenfor via straffesak. En forandring innført med dyrevelferdsloven er at Mattilsynet kan fradømme rett til å utøve aktiviteter som omfattes av loven. Dette var tidligere forbeholdt domstolene, se dyrevernslovens § 33. Overtredelsesgebyr er også nytt ved dyrevelferdslovens § 34. Sverige har administrative tiltak tilgjengelig, men disse er mindre utbygd enn i Norge. De

¹²⁷ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s 116

har blant annet ikke overtredelsesgebyr eller tvangsgebyr, og hjemmelen for fratagelse av rettigheter er snevrere. Egen straffeparagraf i brottsbalken og egne dyrepolitienheter, gir signal om at straffeforfølgning er mer ønskelig i Sverige. Her skiller nok en gang England seg ut. Etter sections 30-45, krever de fleste reaksjonene domstolsbehandling, unntatt ved akutte tilfeller. Her er det altså ikke like stor forskjell i behandling mellom det vi ser som administrative reaksjoner, og selve straffereaksjonene. I England skal disse avgjørelsene tas av en dommer, om dog i forenklet domstolsbehandling.

I hvert tilfelle må det spørres om reaksjonen skal klassifiseres som straff istedenfor administrative tiltak. Hva som er straff må vurderes både etter nasjonal rett og EMK. EMK skal vurderes autonomt, og EMD's tolkninger vil påvirke norsk rett siden EMK er inkorporert som norsk lov.

Dyrevelferdsloven § 30 hjemler enkeltvedtak, dette er forvaltningsvedtak som vurderes etter forvaltningsrettslige regler. Dette sammen med drøftelsen i Rt. 2003.1750, viser at dette ikke ansees som straff. Etter § 32 fjerde ledd, kan tiltak gjennomføres på dyreeiers regning, dette blir heller ikke vurdert som straff etter norsk lov ifølge forarbeidene. Det er et bevisst valg å gi tilsynsmyndigheten flere reaksjoner; dette skal sikre gjennomføring av pålegg som er forvaltningsvedtak.¹²⁸ For § 33 om forbud, går kommentarutgaven av loven grundig igjennom vilkårene for om dette kan regnes som straff. De vurderer dette både etter norsk rett, og etter EMK og EMD's tolking. Konklusjonen er at det ikke kan regnes som straff i noen av tilfellene.¹²⁹ Overtredelsesgebyr etter § 34 skal ifølge preposisjonen ikke regnes som straff; de er ment som en enklere sanksjonsmåte.¹³⁰ Overtredelsesgebyr skal ikke erstatte straff ved grove eller gjentatte overtredelser. Men kan dette regnes som straff etter EMK og EMD-praksis? Gebyrer for trafikkoverseelser og tilleggsskatt har etter

¹²⁸ Stenevik og Mejdell. 2011. s360

¹²⁹ Stenevik og Mejdell. 2011.s371-374

¹³⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s84 og 116

EMD-praksis blitt ansett som straff.¹³¹ Denne praksisen kan tyde på at det er en mulighet for at EMD kan anse overtredelsesgebyr som straff ved evt. sak. Dette vil ha betydning når det gjelder forbudet mot dobbelt forfølgelse, som beskytter mot å straffeforfølges to ganger for samme forhold. Hvis overtredelsesgebyret kan sies å være straff, må myndighetene velge om de vil reagere med dette gebyret eller via straffesak.

Annet enn å styre klar av reglene for dobbeltstraff, har forskjellen på administrative sanksjoner og straff andre implikasjoner. Reaksjoner som ikke er straff trenger ikke domstolsbehandling, men går under forvaltningsrettslige regler. Straffevilkårene trenger heller ikke være oppfylt før gjennomføring av administrative tiltak. I tillegg vil beviskravet til skyld være annerledes. I straffesaker må skyld bevises ut over enhver rimelig tvil, mens i sivile saker gjelder sannsynlighetsovervekt. Totalt sett gjør dette administrative sanksjoner lettere å ilegge en det er å få noen straffedømt.

I min mening kan det sende feil signaler om alvorligheten av brudd på loven at man har overført så mye til administrative tiltak. Både fordi man mister allmenn- og individualpreventive effekter som straff skal ha, og holdningsskapende effekter det kan ha på et samfunn at noe blir straffebelagt. Hvis det eneste man risikerer ved regelbrudd er en advarsel eller et administrativt gebyr, har ikke dette samme effekt som trussel om straffesak og fengsel. Hvor stor preventiveffekt de administrative tiltakene har vil være avhengig av hvor stor tillit man har til at saker følges opp, og at myndigheten bruker tilgjengelige reaksjonsmåter. Noen raske søk på nettet finner flere kritiske artikler om Mattilsynets håndtering av dyrevelferd. Et av mange eksempler er artikkelen i Dagbladet hvor Mattilsynet får kritikk for å holde tilbake informasjon, og tjene næringsindustrien fremfor dyrene og forbrukerne. Den lave tilliten til Mattilsynet kommer også frem i en artikkel på NRKs sider, med overskriften «Hevder Mattilsynet mangler troverdighet».¹³² I

¹³¹ Hov. 2009 s92-99 og 438

¹³² Geelmuyden. 2013 og Wernersen. 2013

kombinasjon med at krefter innad i Mattilsynet ønsker dyrevelferd inn i et eget organ, virker ikke dette spesielt tillitsvekkende¹³³

Man kan selvfølgelig risikere at straffeforfølgelse i flere tilfeller vil bli ressurskrevende, slik at man ikke får reagert på like mange saker totalt. Dette blir altså et ressurs spørsmål, og en avveining mellom å få reagert mot flest mulig eller forfølge noen færre saker strengere. Av de tre landene jeg sammenligner har Norge gått lengst i retning av å overlate oppfølging til tilsynsmyndighetene. Her mener jeg vi har litt å lære. Hvis man ser på reglene i England, som har flest krav til domstolsbehandling, har de tydelig funnet måter å effektivisere på. Når man ser antallet saker RSPCA har hatt for domstolene bare på ett år er dette et betydelig tall. I tilfellene hvor RSPCA har gått til sak, har det ledet til en form for reaksjon i 97,5 % av sakene.¹³⁴ Dette leder meg over til å se på de strafferettslige reaksjonene.

4.4 Strafferettslige reaksjoner

4.4.1 Norge

Paragraf 37 er straffehjemmelen i dyrevelferdsloven. Den sier «Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse. På samme måte straffes medvirkning. Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger,

¹³³ dyrevern.no. 2013

¹³⁴ RSPCA. 2013

og graden av utvist skyld. Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke for overtredelse av § 4, 5 og 6.»

Først etableres skyldformene forsett og grov uaktsomhet; en endring fra 1974-loven hvor skyldkravet var uaktsomhet.¹³⁵ I forarbeidene forklares dette med at man ønsker at straff skal reserveres for grove tilfeller, og at det vil være mer hensiktsmessig om uaktsomme tilfeller blir møtt med administrative vedtak.¹³⁶

Det gjøres straffbart å overtre bestemmelser i eller gitt i medhold av denne loven, inkludert forskrifter. Dette er praktisk viktig da dyrevelferdsloven utdypes av mange forskrifter som spesifiserer paragrafenes grenser. Paragraf 4,5 og 6 blir utelatt fra straffebestemmelsen, men kan fremdeles møtes med administrative reaksjoner.

Selve strafferammen er delt i to; den alminnelige hvor strafferammen er bøter eller fengsel inntil 1 år, og grove tilfeller hvor strafferammen er 3 år. Denne delingen skal etter forarbeidene gi politiet mulighet til å bruke forelegg; « ved enkelte overtredelser av mindre alvorlig karakter, bør politiet kunne påtale overtredelsen ved forelegg».¹³⁷ Gjeldende om et tilfelle skal vurderes som grovt, sier forarbeidene «Ved vurdering av om det foreligger grove eller særlig skjerpene omstendigheter, bør det legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg. Det bør også legges vekt på om lovbruddet er gjort på særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt.».¹³⁸

¹³⁵ Dyrevernloven § 31

¹³⁶ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s 118

¹³⁷ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s 118

¹³⁸ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s118

Strafferammene ble økt i 2001, og øvre ramme gikk fra 1 år til 3. Det er nylig kommet en studie om hvorvidt straffene har økt etter dette, noe jeg kommer tilbake til.

Det bør nevnes at straffelovens generelle bestemmelser vil være gjeldene for dyrevelferdsloven. Dette betyr at også de alternative reaksjonsmåtene nevnt i strl. § 15 som forvaring, samfunnsstraff og rettighetstap vil kunne idømmes. Straffelovens § 39 om tvungen psykisk helsevern vil også kunne komme til anvendelse.

4.4.2 Sverige

I § 36 finner vi straffehjemmelen i djurskyddslagen. I Sverige har man valgt å ikke gradere strafferammene for vanlig og grov overtredelse slik man har i Norge. Strafferammen er to år eller bøter.

I oppramsingen av paragrafer hvor brudd på reglen fører til straff, er det to interessante utelatelser. Paragraf 2, den generelle behandlingsparagrafen, og § 4 om godt dyremiljø. Det er mulig at disse situasjonene ansees dekket på annet vis. Hvis bruddene på disse paragrafene blir grove vil de kunne straffes under brottsbalkens regler om dyremishandling. Dette er en interessant forskjell hvor jeg vil si at den norske loven gir dyr et bedre vern.

En annen interessant forskjell er at svensk lov legger skyldgraden til uaktsomhet og ikke grov uaktsomhet, slik som i Norge. Tilfeller som i Norge hadde endt med administrative inngrep kan dermed fanges inn under straffehjemmelen. Dette er en viktig forskjell da den subjektive skyld i slike saker kan være vanskelig å bevise. Siste ledd tilsier at hvis man kan dømmes etter brottsbalken, skal man ikke dømmes etter denne loven i konkurrans.

I Brottsbalken 16:13 er skyldgraden forsett eller grov uaktsomhet, som i dyrevelferdsloven. Dette vil tilsi at man ved vanlig uaktsomhet kan dømmes etter djurskyddslagen, men ikke brottsbalken. For dyreplageri idømmes bøter eller fengsel i to år. Her har man heller ikke den distinksjonen i grovhetsgrad som det vi finner i Norge. I Norge kan man dømmes til

både bøter og fengsel. Etter både brottsbalken og djurskyddslagen vil man så vidt jeg kan se måtte velge. Her gir de Norske reglene større rom for å variere straffen etter situasjonen.

4.4.3 England

Reglene for hvilke reaksjoner som kan idømmes etter en straffedom finnes i sections 32-45 i Animal Welfare Act. Jeg har valgt å behandle mange av disse i delen om administrative reaksjoner. Dette grunnet at det som krever dom i England, ofte kan gjøres via administrative tiltak i Sverige og Norge.

Section 32 omhandler fengsling og bot. Denne tilsvarende dermed straffehjemmelen i norsk og svensk rett. Den deles i fem grupper, hvor hvilke regler som brytes avgjør størrelsen på boten som kan idømmes. Fengselsstraffen kan i alle tilfellene være opptil 51 uker. I Norge og Sverige sier ikke lovteksten noe om størrelsen på bøkene, mens engelsk lovtekst fastsetter dette etter visse skalaer. Dommere i Norge og Sverige står dermed friere til å fastsette størrelsen på bøkene en i England. Skyldgraden er ikke nedfelt i denne straffehjemmelen, og må dermed fastsettes utfra en tolking av hver enkelt regel, samt de generelle regler for skyld. Man kan dømmes til både fengsel og bot slik som i Norge.

Section 40 gir hjemmel for inndragning av materiell brukt i forbindelse med overtredelse av loven. I Norge finner vi ikke disse reglene i dyrevelferdsloven, men i straffelovens § 35.

4.4.4 Sammenligning

Norge har de strengeste strafferammene tilgjengelig av de tre landene jeg undersøker. Strafferammen er 3 år fengselsstraff for grov dyremishandling, kontra to år i Sverige og 51 uker i England. Dette kan sees som lave strafferammer når man ser på hvilke tragedier som kan utspille seg. Spesielt i matproduksjon har man sett eksempler på flere titalls dyr som har sultet i hjel, blitt syke eller skadet av levestiljøet de har tilgjengelig. Sammenlignet

med strafferammen for tyveri, som er 3 år for vanlig tyveri og 6 år for grovt tyveri¹³⁹, virker disse lave selv etter strafferammen i dyrevelferdsloven ble økt i 2001.

Det har kommet en ny undersøkelse fra Dyrevernalliansen om hvilken effekt økingen av strafferammen i Norge har hatt på straffene som blir idømt.¹⁴⁰ Denne undersøkelsen er basert på publiserte dommer, og siden det er opp til domstolen i de lavere instanser om dommer skal publiseres, er det usikkert hvor representativt utvalget er. Undersøkelsen viste at av 48 dommer i Norge endte bare 6 med ubetinget fengselsstraff, og disse straffene var forholdsvis lave. De lengste straffene etter lovendringen er 100 dager ubetinget og 6 måneder betinget fengsel - langt fra maksimalstraffen på 3 år. Konklusjonen til undersøkelsen er at straffenivået ikke har økt i særlig grad, på tross av at forarbeidene eksplisitt har uttalt at man ønsker å øke straffenivået.¹⁴¹ Her ser man at det ikke hjelper å ha høye strafferammer hvis de ikke brukes.

Den høyeste dommen for dyremishandling i Sverige er i følge en artikkel en straff på 1.5 år.¹⁴² Som er betydelig nærmere den høyeste strafferammen enn i Norge. Dette er likevel en av få høye dommer, og ifølge artikkelen er 6 måneders fengsel noe av det strengeste som er idømt utenom denne dommen.¹⁴³ Det kommer frem av flere artikler og blogger at det er enkelte som reagerer på lave straffer i Sverige også.¹⁴⁴ I Sverige ser det ut til at man ikke kan idømme bot og fengsel samtidig, noe man kan i Norge og England.

For England fant jeg en artikkel hvor det ble sagt at den høyeste dommen forfatteren hadde hørt om er 12 måneder, som er maksimalstraffen.¹⁴⁵ I rapporten til RSPCA for 2012 er de

¹³⁹ Straffeloven av 1902. § 257 og 258.

¹⁴⁰ dyrevern.no. 2013

¹⁴¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s88

¹⁴² Räng. 2012

¹⁴³ Eriksson. 2011

¹⁴⁴ Kerpner. 2009

¹⁴⁵ Letsprotectanimals.

høyeste straffene rundt 6 måneder; forklaringen på dette finner vi i reglene for Magistrate Court som disse dommene stammer fra. Disse reglene tar jeg for meg nedenfor. De vanligste reaksjonene er fradømmelse av retten til å ha dyr, og samfunnsstraff.¹⁴⁶ Enkelte parlamentsmedlemmer har begynt å engasjere seg for å øke strafferammene i England, fordi de føler at det er for lavt med 51 uker som i dag.¹⁴⁷

På dette området ser vi i alle de tre landene argumentasjon for at straffene gitt er for lave og at strafferammene bør justeres.

4.5 Hvem kan iverksette straffeforfølgelse og prosessuelle regler viktig for gjennomføringen.

4.5.1 Norge

Straff skal ikke skje uten dom, dette ifølge grunnloven § 96 og EMK. Prinsippet er viktig da straff er en av samfunnets strengeste reaksjoner.¹⁴⁸ Skal noen dømmes etter § 37, må man gå via straffelovens og straffeprosessens regler. Dette betyr at påtalemyndigheten tar ut tiltale. Reglene finnes i straffeloven § 77, som sier at straffbare handlinger er underlagt offentlig påtale med mindre motsatt er bestemt, og straffeprosessloven § 63 flg. I henhold til straffeprosessloven § 63 trår domstolen i virksomhet på begjæring av en påtaleberettiget. Paragraf 63 viser til de følgende paragrafene, som bestemmer hvem som har påtalemyndighet. Etter dyrevelferdsloven er strafferammen 1 år for de vanlige overtredelser, så man kan tro at påtalen etter strpl. § 67 annet ledd bokstav b ligger hos politiet. Men siden dyrevelferdsloven § 37 sier at man kan ilegges både fengsel og bøter,

¹⁴⁶ RSPCA.2013

¹⁴⁷ BBC. 2013

¹⁴⁸ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) S 88

er den potensielle straffen strengere enn 1 år. Dette kommer også frem av Rt 2009.1615. Påtalen ligger etter dette hos statsadvokaten. Dette påvirker hyppigheten av påtale, siden dyremishandlingssaker konkurrerer med annen alvorlig kriminalitet om statsadvokatens oppmerksomhet.

Bøter kan etter norsk rett avgjøres ved forelegg, en forenklet behandling av en straffesak. Tiltalte vedtar forelegget, og erkjenner ved dette straffeskyld, istedenfor å la saken gå til retten.¹⁴⁹ Dette reguleres av straffeprosessloven kapittel 20. I følge Andenæs har forelegg en stor praktisk betydning i Norge. Han siterer tall fra 2007 som sier at rundt halvparten av forbrytelser og ca. 95 % av forseelser ble avgjort ved forelegg. Jeg bringer dette på bane, da forarbeidene til dyrevelferdsloven sier at overtredelser av mindre alvorlig karakter skal avgjøres gjennom forelegg.¹⁵⁰ Hva som kan sies å være av mindre alvorlig karakter blir da et interessant spørsmål. Den før nevnte kattedrapssaken hvor katten ble drept med en planke ble avgjort med forelegg, og dermed sett som en mindre alvorlig sak.¹⁵¹ Saken skapte sterke reaksjoner når den ble kjent, noe som kan tyde på at det finnes forskjeller i oppfattelsen av hva som bør ansees som en mindre alvorlig sak. Dette er nok et tegn på at det er uoverensstemmelse mellom den allmenne rettsfølelse, og reaksjonene fra tilsynsmyndigheter og påtalemyndighetene.

4.5.2 Sverige

Skal man straffes etter § 36 i djurskyddslagen må man også i Sverige gjennom offentlig påtalemyndighet. Prosessreglene i Sverige er samlet i en prosesslov, Rättegångsbalk (RB) (1942:740). Reglene for offentlig påtale finner vi blant annet i kap.20, om rätt till åtal och

¹⁴⁹ Andenæs. 2010.s355.

¹⁵⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009)s 118

¹⁵¹ Mæland. 2013

om målsägande. Her finner vi i 20:1 en lignende regel som i Norge, at domstolen kun skal trå i kraft etter påtale.

Påtalemyndighetenes oppbygning er temaet i Kapittel 7 av RB. Sammen med disse reglene viser hjemmesiden til den Svenske påtalemyndighet at organiseringen er annerledes enn i Norge. I Sverige har de 39 åklagarkammare som samarbeider tett med politiet, men ikke er del av politiet.¹⁵² I kapittel 7 kommer det frem at man ikke har den samme inndelingen av ansvar for påtale som i Norge, men skiller mellom allmen åklaga og spesiell åklaga, se kap.7 § 1, 4 og 8. Noen regler for organiseringen av påtalemyndigheten er gitt i åklagarförordning (2004:1265) og förordning (2007:971) med instruktion för Åklagarmyndigheten. Reglene for påtale gjør at man kan ta ut påtale i laveste ledd i dyremishandlingsaker. Likt Norge har påtalemyndigheten mulighet til påtaleunntatelse og forenklet forelegg. Kapittel 48 i rättegångsbalken setter vilkårene for forelegg. Disse ligner på de norske reglene.

4.5.3 England

Vedrørende prosessregler og hvem som kan ta ut tiltale, kommer vi inn på en viktig forskjell mellom norsk rettssystem og engelsk. Som før nevnt kan RSPCA ta ut rettsak mot noen som har forbrutt seg mot loven. Dette følger av Section 6(1) of the Prosecution of Offences Act 1985. Denne regelen gir enhver rett til å ta ut tiltale. De offentlige påtalemyndigheter, The Crown Prosecution Service, kan ha plikt og rett til å overta saken i visse tilfeller.¹⁵³ Denne regelen gjør det mulig med en organisasjon som fungerer som et privat dyrepoliti i England, selv om de vil trenge hjelp av vanlig politi til enkelte oppgaver som arrest.

¹⁵² aklagare.se

¹⁵³ Prosecution of Offences Act 1985 section 6 og 3

I England deler man inn i Summary Offences, Indictable Offences, og Triable either way Offences. Forskjellen er hvilken domstol og type rettsbehandling de skal ha. I utgangspunktet er de minst alvorlige straffebudene Summary Offences, og de mest alvorlige Indictable. Det har blitt stadig flere sakstyper som enten er Summary eller Triable either way, og de fleste straffesaker i England starter dermed i Magistrate Court. I følge Penny Darbyshire begynner så mye som 95 % av straffesakene her.¹⁵⁴

Reglene for Magistrate Court er delvis nedsatt i Courts Act 2003, og delvis i Magistrates' Courts Act 1980. I section 44 av Courts Act og section 2 av Magistrates Court Act, gir Magistrate Courts jurisdiksjon over Summary Offences. Jurisdiksjon over de sakene som er Triable either way, gir Section 17 av Magistrates Courts Act. Magistrate Courts blir definert som en strafferettstol i section 68 av Courts Act, slik at straffesaker kan høres for denne domstolen. I section 32 av Animal Welfare Act, er det spesifisert at saker etter denne loven skal avgjøres i Summary Conviction. Kombinasjonen av disse reglene gjør Magistrate Court til riktig førsteinstans for disse sakene.

De som sitter som Justice of the Peace i disse domstolene er ikke nødvendigvis juridiske dommere, men kan være legdommere. Dette kommer frem i section 2 av Courts Act. Legdommere skal sitte to eller tre om gangen.¹⁵⁵ I sections 22-26 av The Court Act, kommer det frem at det ikke bare er legdommere men også fagdommere i Magistrate court. Darbyshire sier at en som er siktet ikke kan vite på forhånd om man kommer foran et panel av legdommere, eller en fagdommer. Usikkerheten rundt hvilke type dommer man vil møte, viser at det ikke finnes klare regler på når en sak skal behandles av fagdommer og ikke. Legdommere behandler dermed ikke bare små rutinesaker men også mer komplekse straffespørsmål.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Darbyshire. 2008. s 183

¹⁵⁵ Darbyshire. 2008. s 476

¹⁵⁶ Darbyshire. 2008. s 483-84

Det er begrensninger i hvor strenge straffer en Magistrate Court kan gi, antagelig grunnet reglene om legdommere. De kan gi høyst 6 måneder for enkeltovertrædelser, og maksimum 12 måneder for flere overtrædelser.¹⁵⁷ Maksimumsstraffen i Animal Welfare Act er 51 uker, noe som overgår denne grensen. Hvis retten føler at tilfellet bør straffes strengere enn de har mulighet til, skal straffeutmålingen skje i Crown Court, domstolen som tar seg av Indictable offences.¹⁵⁸ Disse reglene forklarer hvorfor sakene RSPCA har i sin årsrapport er fra Magistrate court, og hvorfor det ikke finnes straffer på over 6 måneder i deres rapport.

4.5.4 Sammenligning

Jeg merker meg at de norske prosessreglene gjør statsadvokaten til riktig påtalemyndighet. Dette kan føre til at mange saker blir henlagt, eller avgjort ved forelegg, isteden for å bli tatt for retten. For henleggelse og påtale, er de siste tallene som er ordentlig analysert fra 2003. Disse finner vi i Guri Larsen sin bok, hvor hun viser at de fleste sakene som blir anmeldt til politiet ble henlagt.¹⁵⁹ I Brennpunkt "bare et dyr" nevner NOAH leder Siri Martinsen at det virker som henleggelse er rutine. Dette kan ha flere årsaker, som resurser og prioriteringer. Jeg finner det interessant at forarbeidene til dyrevelferdsloven virker å ta utgangspunkt i at det vanlige politiet og påtalemyndigheten ikke har den nødvendige kompetanse til å håndtere dyrevelferdssaker. Dette kommer frem i diskusjonen om straff versus administrative tiltak. Her sies det at forvaltningen vil ha den beste kompetansen, og at det ikke vil være hensiktsmessig å heve politiets kompetanse.¹⁶⁰

Jeg har ikke tall fra Sverige her, så det er vanskelig å si noe om forskjell i praksis. Det kan virke som om reglene totalt sett gjør det lettere å gå til straffesak i Sverige. Sverige har et

¹⁵⁷ Power of Criminal Courts (sentencing) Act 2000 section 78

¹⁵⁸ Darbyshire. 2008. s184-185

¹⁵⁹ Larsen. 2003.s48

¹⁶⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s 84

system som gjør at laveste påtalenivå kan påtale saker etter djurskydslagen. Dette i kombinasjon med egne dyrepolitienheter kan føre til at man får en høyere påtalefrekvens. England er annerledes stilt, da private kan ta ut påtale, og mange saker blir hørt av lekdommere. Dette er kanskje nødvendig når man ser at de fleste reaksjoner må igjennom en Justice of the Peace for avgjørelse. Hadde de hatt et system med flest fagdommere og kun offentlig påtale i tillegg, hadde dette kunnet bli et meget tregt system.

5 Avsluttende bemerkninger

Det finnes sterke krefter i alle de tre landene som roper etter bedre vern for dyrene. Det er som vist store utfordringer i alle systemene, men vi kan lære av hverandre. Jeg konsentrerer meg om hovedfeltene hvor jeg føler vi i Norge kan dra lærdom fra Sverige og England.

På det rent materiellrettslige, er hovedproblemet med den norske loven at den er meget generell, og derfor vanskelig å bruke. Sverige og spesielt England har mer detaljert lovgivning. Jeg ser problemene med å gå så langt i detaljnivå som England, men klarere retningslinjer er nødvendig. Jeg har gått igjennom noen av argumentene for og imot detaljert lovgivning tidligere i oppgaven, og henviser til dette.

I tillegg vil jeg fremheve at England har forbudt pelsdyroppdrett. Det samme er diskutert i Sverige, men så langt går forslagene på å bedre dyrenes velferd.¹⁶¹ Norge har hatt flere innlegg for lignende forbud. I LE 1999-306 pelsdyrdommen, utalte retten at pelsdyroppdrett skjer på en måte som er i strid med dyrs grunnleggende behov, og er vanskelig å akseptere fra et etisk standpunkt. Dommen ble avsagt før dyrevelferdsloven som skulle øke dyrevelferd. Avgjørelsen ble også tatt på grunnlag av at forskrifter tillot

¹⁶¹ Motion 2013/14: MJ374

pelsdyroppdrett. Dette kan tyde på at tiden er kommet for å revurdere legaliteten av pelsdyroppdrett i Norge.

Det samme gjelder forbud mot ville dyr i sirkus, hvor England nå forbyr dette fra 2015. Her er det overaskende at Norge, fremdeles tillater så store og eksotiske dyr som elefanter i sirkus. Dette på tross av at vi har lovfestet at dyr skal kunne utvise naturlig oppførsel, og at man ikke skal holde dyr som ikke kan tilpasse seg.

Det er derimot når man ser på oppfølgingen av loven at de fleste store forskjellene kommer frem, og her de største utfordringene ligger. I dyrevelferdsloven har man økt betydningen av administrative tiltak. Forarbeidene forklarer dette med at forvaltningen sitter på kompetansen. Administrative tiltak skulle også øke effektiviteten av oppfølgingen, side disse er lettere å gjennomføre enn straffeforfølgning. I tillegg legger forarbeidene vekt på at straff og andre reaksjoner ikke alltid vil være til dyrenes beste. Her føler jeg vi kan lære av både Sverige og England, som har større vekt på straffereaksjoner i sine systemer. Sverige har blant annet en egen paragraf i brottsbalken som forbyr dyremishandling. Dette er med på å sende signal om at denne type handlinger ikke er akseptable og vil bli straffeforfulgt. Om vi ikke gjeninnfører en egen paragraf i straffeloven, så mener jeg vi i det minste bør snu trenden fra administrative tiltak. Jeg er redd at fokus på administrative tiltak sender feil signal. Dette kan ufarliggjøre brudd på loven, og svekke den preventive virkningen av straffesanksjoner. Flere høringsinstanser påpekte dette i arbeidet med dyrevelferdsloven.

Forvaltningsorganets tillit blir spesielt viktig når dette organet får større ansvar for reaksjonene på lovbrudd. Mattilsynet mangler som før nevnt denne tilliten, dette har kommet frem i flere artikler og tv-programmer den siste tiden. Kritikken er flersidig. For det første går det på Mattilsynets dobbeltrolle i forhold til matindustrien. Sverige og England har latt forskjellige lokale myndigheter ta hovedjobben med oppfølgingen av

dyrevelferd. For å bedre tilliten kan det være lurt å lære av dette, og flytte oppfølgingen til et næringsnøytralt organ. Dette blant annet for å sende et signal om at man ønsker å ta dyremishandling på alvor. Man sparer da også de som jobber med denne type saker for å stadig måtte forsvare seg mot beskyldninger om dobbeltrolle. Kritikken går også på at mattilsynet reagerer for mildt mot dyremishandling, og tar tak i for få saker. Dette er som vist blant annet av en svensk masteroppgave et resultat av en kombinasjon av lovgivning, ressurser, prioritering og holdninger hos de som jobber med denne type saker.

Et eksempel på at lovgivningen ikke gir mattilsynet rom til å handle i dyrets beste er dyrevelferdslovens § 32. Denne gir kun avlivning som løsning hvis eier ikke godkjenner salg eller omplassering. Både Sverige og England gir myndighetene flere muligheter, som verner dyrene bedre. Jeg mener vi kan lære av dette. Dette er en svakhet i loven som flere høringsinstanser påpekte. Det rimer dårlig med å skulle gi dyr egenverdi å legge så stor vekt på eiendomsretten til den som har vanskjøttet eller mishandlet et dyr. I tillegg noterer jeg meg at Sverige har flere skal-regler for de administrative tiltakene, noe som kan øke frekvensen av reaksjoner. Her er også noe jeg mener vi kan lære av.

Sverige har åpnet for egne dyrepolitiavdelinger og England har prosessregler som muliggjør en form for privat dyrepoliti. Dette samler kompetanse i organer som har mulighet til å straffeforfølge de som bryter loven. Det sender signaler om at straffetrusselen er reell, og øker den preventive effekten av straffehjemmelen. I Norge viser programmer som «bare et dyr» og forarbeidene til dyrevelferdsloven at hverken folk flest, eller lovgivere har tillit til politiets kompetanse i slike saker. Dette er viktig da bevissituasjonen kan være meget vanskelig i dyremishandlingssaker. I tillegg konkurrerer dyremishandlingssaker om politiets ressurser og prioritering med andre alvorlige lovbrudd. Dette påvirker villigheten til å se nøye på dyremishandlingssaker, og fører til undervurdering av viktigheten av disse sakene. Dette er ikke politiets feil; de følger retningslinjene de får, og må prioritere ressurser på mange viktige sakfelt. Politiets representanter i Brennpunktprogrammet var blant annet ikke klar over sammenhengen mellom vold mot dyr og vold mot mennesker. Dette, sammen med de høye tallene for

henleggelse, sier mye om hvor viktig det er å samle kunnskap og engasjement i en egen politienhet.

Et annet felt hvor jeg ser Norge kan ta lærdom fra Sverige og England er i reglene for hvem som kan ta ut tiltale i dyremishandlingssaker. I dag er det som nevnt statsadvokaten, dette gjør at dyremishandlingssaker må konkurrere med andre alvorlige saker om statsadvokatens oppmerksomhet. Dette er ikke tilfelle hverken i Sverige eller England. De engelske reglene er på dette punktet meget annerledes enn våre, så det vil være vanskelig å hente direkte inspirasjon derfra. De svenske reglene ligger nærmere våre, og der kan lavere instanser av påtalemyndigheten ta ut tiltale, noe jeg vil si vi kan lære av.

Et felles problem for alle de tre landene er lave straffer. Norge har de høyeste strafferammene, men bruker dem ikke. Instruksjoner om å bruke strafferammene til det fulle kan bøte på dette, noe jeg mener vil sammenfalle med utviklingen av den generelle rettsfølelsen på området.

Som vi ser har Norge i mine øyne områder hvor vi kan lære av både Sverige og England. På den annen side, hvis intensjonen i dyrevelferdsloven blir fulgt opp, har Norge alle muligheter til å gi dyr godt vern. Vi må i Norge faktisk bare bruke reglene som allerede ligger i dyrevelferdsloven.

6 Litteraturliste

6.1 Bøker

Stenevik, Inger Helen og
Mejdell, Cecilie M.	Dyrevelferdsloven
Kommentarutgave	Universitetsforlaget, 2011.
Larsen, Guri	Dyrevern eller Samfunnsvern?
Dyremishandling som
Lovbrudd og lovlydig handling	Unipub forlag, 2003
Eskeland, Ståle	Strafferett 2.Utg.	Cappelen Akademiske
Forlag, 2006
Andenæs, Johs	Norsk Straffeprosess 4 utg.	Universitetsforlaget, 2009
Hov, Jo	Innføring i prosess 1 og 2	Papinian as, 2010
Holmquist, Lena. et al	Brottsbalken, En Komentar	Nordsteds Juridik AB, 2000
Striwing, Helena	Djur som Brottsoffer	Bokforlaget Nya Doxa,1998
Lundberg, Konrad et al	Juridik; civilrätt, straffrätt
Processrätt	Bonnier Utbildning , 2011
Merz-Perez, Linda og
Heide, Kathleen M.	Animal Cruelty : Pathway to
Violence against people	Altamira Press, 2004
Beirne, Piers	Confronting Animal Abuse	Rowman & Littlefield
Publishers,INC. 2009

Ormerod, David	Criminal Law, 12th Edition	Oxford University Press, 2008
Darbyshire, Penny	Darbyshire on the English Legal System, 9th Edition	Sweet & Maxwell Ltd,2008
Kean, Hilda	Animal Rights	Reaktion books, 1998

6.2 Artikler

Pejovic, University of wellington law review. aug 2001. vol 32(3). p 817-851.

Stigen, Jo, Forsettets nedre grense - dolus eventualis eller hva? Tidsskrift for Rettsvitenskap 04-05/2010

6.3 Nettdokumenter

Akademiske artikler funnet på nettet:

Karnov, lovkommentar: <http://juridik.karnovgroup.se/document/528797/1?versid=146-1-2005> (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Lernestedt, Claes :Insanity and the “Gap” in the Law: Swedish Criminal Law Rides Again :
Scandinavian Studies in Law vol 54. Criminal Law. pp. 79-108, 2009
<http://www.scandinavianlaw.se/pdf/54-5.pdf> (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Sollund, Ragnhild : Forelesning om grønn kriminologi og spesiesisme

Inst. for kriminologi og retts sosiologi, 3.3. 2010:

http://www.uio.no/studier/emner/jus/ikrs/KRIM2920/v10/undervisningsmateriale/Global_harms_krim2920_v-10.pdf (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Grankvist, Stina: ”Vi brukar ju säga;hur man tar hand om djuren är ett mått på hur ett samhälle mår” En intervjustudie om beslutsfattande inom djurskyddsmyndigheterna Vårterminen 2012, Kriminologiska institutionen, Stocholms Universitetet :

http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.114860.1355488665!/menu/standard/file/2012_c_Stina_Grankvist.pdf (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Hjemmesider for organisasjoner eller offentlige etater:

Påtalemyndigheten i Sverige: <http://www.aklagare.se/> (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Jordbruksverkets nettsider: <http://www.jordbruksverket.se/> (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

Wild Animals in Circuses Bill: Presented to Parliament by the Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs by Command of Her Majesty. April 2013:

<http://www.official-documents.gov.uk/document/cm85/8538/8538.pdf> (sitert 14.10.2013)

Fra RCPCA sine hjemmesider: (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

<http://www.rspca.org.uk/in-action/whatwedo/investigatingcruelty>

<http://www.rspca.org.uk/in-action/whatwedo/prosecution>

Fra The Department of Environment, Food and Rural Affairs hjemmesider: (sitert 15.08.2013-12.11.2013)

<http://www.defra.gov.uk/ahvla-en/keeping-animals/welfare/>

<http://archive.defra.gov.uk/foodfarm/farmanimal/welfare/act/las.htm>

<http://www.defra.gov.uk/fawc/>

<https://www.gov.uk/farm-animal-welfare-at-slaughter>

<https://www.gov.uk/government/policies/protecting-animal-welfare>

Foodstandards Agency: <http://www.food.gov.uk/>

Avisartikler, Artikler, Innlegg og Programmer funnet på nettet:

NRK brennpunkt “bare et dyr” 08.10.2013 :

<http://tv.nrk.no/sok?q=brennpunkt+bare+et+dyr&filter=rettigheter>

Artikler fra Dyrevern.no:

Dyremishandling og kvinnemishandling – er det sammenheng? Publisert mandag 07.10.13

http://www.dyrevern.no/artikler/nyheter_om_lov_og_rett/dyremishandling_og_kvinnemishandling_er_det_sammenheng

Mattilsynet ønsker seg vekk fra Landbruksdepartementet, Publisert mandag 26.08.13

http://www.dyrevern.no/artikler/nyheter_om_politikk/mattilsynet_onsker_seg_vekk_fra_landbruksdepartement

STRAFF OG TAP AV RETT ETTER DYREVERNLOVEN OG DYREVELFERDSLOVEN:

Utgitt: 08. oktober 2013.

http://www.dyrevern.no/Filer_pdf_doc_etc/tap_av_rett_rapport_2013.pdf

Mæland, Pål Andreas, 7000 i bot for kattedrap, Bergens Tidene, Publisert: 02.aug. 2013 :

<http://www.bt.no/nyheter/lokalt/7000-i-bot-for-kattedrap-2940861.html#.UkGWhRCQpK0>

Agderposten, Dyrleger etterlyser eget dyrepoliti etter skyting av katter, Agderposten,

Publisert 08.11.2013. <http://www.agderposten.no/nyheter/dyrleger-etterlyser-eget-dyrepoliti-etter-skyting-av-katter-1.8150155>

NTB, Politiet vil ikke ha eget dyrepoliti, Aftenposten, Publisert: 17.sep. 2013:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Politiet-vil-ikke-ha-eget-dyrepoliti-7312610.html#xtor=RSS-3>

Miljeteig, Margrethe, Disse dyrene kunne vært reddet, Tv2, 24. Juli 2013 :

<http://www.tv2.no/nyheter/politisk/disse-dyrene-kunne-vaert-reddet-4092752.html>

Reginiussen, Arne, De skal dø om få dager, Altaposten, Publisert: 14.10 2013

<http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/article8438607.ece>

Rypeng, Lisa, Chihuahuaer tilbake på cannabisgården i Flateby, Østlandet Blad, Publisert 03.09.2013

<http://www.oblad.no/nyheter/chihuahuaer-tilbake-pa-cannabisgarden-i-flateby-1.8049060>

Geelmuyden, Niels Christian, Det Mattilsynet ikke forteller, Dagbladet, Publisert den 15. okt. 2013

<http://www.dagbladet.no/2013/10/15/kultur/meninger/hovedkronikk/kronikk/debatt/29786360/>

Wernersen, Camilla, Hevder Mattilsynet mangler troverdighet, NRK.no,
Publisert 09.10.2013

http://www.nrk.no/norge/_-mattilsynet-mangler-troverdighet-1.11288109

Kvamme, Tonje. Hundefabrikken i Flateby. Blogg.no, Postet: 28.09.2013

http://tonjekvamme.blogg.no/1380385247_28092013.html

Beckman, Fredrik, Göteborg får egna djurpoliser, Metro, publisert 1 oktober 2012.

<http://www.metro.se/goteborg/goteborg-far-egna-djurpoliser/EVHlja!9FzobXRslggA/>

Eriksson, Ellinor, Landets första djurskyddsgrupp startar i Stockholm, Polisen.se,
Publicerad: 2011-04-18.

<http://www.polisen.se/Arkiv/Nyhetsarkiv/Stockholm/2011/Landets-forsta-djurskyddsgrupp-startar-i-Stockholm/>

Magnusson, Kerstin, Vad gör en djurpolis? SvenskPolis.se, Publicerad: 2010-06-03.

<http://www.svenskpolis.se/Artikelarkiv/Artiklar-2010/maj-2010/Vad-gor-en-djurpolis/>

Olsson, Jan, Djurpolis har gett resultat, ATL Lantbrukets afferstidning,

Publicerad 2012-07-26. <http://www.atl.nu/lantbruk/djurpolis-har-gett-resultat>

Ovander, Petter, De plågas till döds, Aftonbladet, 16.10.2006

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article456114.ab>

Juvel, Sofia, Få döms för djurplågeri i Sverige, DN.se Publicerad 2011-09-13

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/fa-doms-for-djurplageri-i-sverige/>

Thurfjell, Karin, TT, Djurskyddsmyndigheten läggs ned, Aftonbladet, 2006-10-16.

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10974885.ab>

Carlbom, Mats, Kort liv för utskälld myndighet, DN.se.19.02.2007

<http://www.dn.se/nyheter/politik/kort-liv-for-utskalld-myndighet/>

TT, Sex med djur förbjuds, DN.se Publicerad 2013-06-13

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/sex-med-djur-forbjuds/>

Eriksson, Lise-Lott, Hur ska djurplågeri bestraffas?, 20 jan 2011

<http://ttela.se/bloggar/1.1044059->

[husdjursbloggen?tag=djurpl%C3%A5geri%20straff%20djurskydd](http://ttela.se/bloggar/1.1044059-husdjursbloggen?tag=djurpl%C3%A5geri%20straff%20djurskydd)

Räng, Lisa, Torterade valp - får rekordstraff, Aftonbladet, publicert 2012-06-20

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15009127.ab>

Kerpner, Joachim, Sveriges grymmaste djurplågare, Aftonbladet, publicert 2009-08-25

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article11970858.ab>

BBC, MP urges longer jail terms for animal cruelty offences, BBC.co.uk, publicert 15 October 2013

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-24538343>

BBC, Circuses to face wild animal ban, BBC.co.uk. publicert 16 April 2013

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-22167725>

Animal Welfare Laws in the UK, Let's Protect Animals, har ikke dato

http://www.letsprotectanimals.co.uk/?page_id=17

6.4 Lover

6.4.1 Norske

- 2009 Lov om dyrevelferd (Dyrevelferdsloven) Lov av 19 juni 2009 nr. 97
- 2005 Lov om straff (straffeloven) Lov av 20 mai 2005 nr28
- 2001 Lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell (dyrehelsepersonelloven).
Lov av 15 juni 2001 nr.75.
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).
Lov av 21 mai.1999 nr.30
- 1995 Lov om politiet (politiloven). Lov av 04 august 1995 nr.53
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)
Lov av 22 mai 1981 nr.25
- 1974 Lov om dyreververn. (Dyrevernsloven) Lov av 20 desember 1974 nr73
- 1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) Lov av 22 mai 1902 nr10
- 1814 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold
den 17de Mai 1814

6.4.2 Svenske

- 2007 Instr Åklagarmyndighet. Förordning (2007:971) med instruktion för
Åklagarmyndigheten.
- 2004 Åklagarförordning Åklagarförordning (2004:1265)
- 1988 Djurskyddslagen Djurskyddslag 1988:534
- 1988 Djurskyddsförordning Djurskyddsförordning (1988:539)
- 1984 Polislagen Polislagen 1984:387
- 1974 Regeringsformen Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
- 1962 Brottsbalken Brottsbalk (1962:700)
- 1944 Djurskyddslag 1944 Lag (1944:219) om djurskydd

1942 Rättegångsbalk	Rättegångsbalk (RB) (1942:740)
1864 Strafflag 1864.	Kungl. Maj:ts förordning (1864:11 s.101) om nya Strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall

6.4.3 Engelske

- 2007 Corporate Homicide and Corporate Manslaughter act 2007 (2007 c. 19)
- 2006 Animal Welfare Act 2006 (2006 c. 45)
- 2004 Domestic violence crime and victims act 2004 (2004 c. 28)
- 2004 The Hunting Act 2004 (2004 c. 37)
- 2003 Sexual Offences Act 2003 (2003 c. 42)
- 2003 Courts Act 2003 (2003 c. 39)
- 2002 The Welfare of Farmed Animals (England)(Amendment) Regulations 2002 og 2003 (2003 No. 299) og (2002 No. 1646)
- 2000 Power of Criminal Courts (sentencing) Act 2000 (2000 c. 6)
- 2000 Welfare of Farmed Animals (England) Regulations 2000 (2000 No. 1870)
- 2000 The Fur Farming (Prohibition) Act 2000 (2000 c. 33)
- 1999 Breeding and Sale of Dogs (Welfare) Act 1999 (1999 c. 11)
- 1998 The Human Rights Act 1998 (1998 c. 42)
- 1998 The Crime and Disorder act 1998 (1998 c. 37)
- 1995 Welfare of Animals (Slaughter or Killing) (WASK) Regulations 1995 (1995 No. 731)
- 1992 The protection of Badgers Act 1992 (1992 c. 51)
- 1991 Criminal procedure (insanity and unfitness to plead) Act 1991 (1991 c. 25)
- 1985 The Prosecution of Offences Act 1985 (1985 c. 23)
- 1984 Police and Criminal Evidence Act 1984 (1984 c. 60)
- 1981 Wildlife and Countryside Act 1981 (1981 c. 69)
- 1981 Criminal Attempt Act 1981 (1981 c. 47)

- 1980 Magistrates' Courts Act 1980 (1998 c. 15)
- 1977 The Criminal law act 1977 (1977 c. 45)
- 1973 Breeding of Dogs Act 1973 (1973 c. 60)
- 1971 Criminal Damage Act 1971 (1971 c. 48)
- 1951 Pet Animals Act 1951 (1951 c. 35)
- 1911 Protection of Animals act 1911 (1911 c. 27)
- 1861 The Accessories and Abettors Act 1861 (1861 c. 94)
- 1822 The Cruel Treatment of Cattle Act (Martins Act) 1822 (3 Geo. IV c. 71)

6.5 Forarbeider

6.5.1 Norske

- Ot.prp.nr.15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd
- Innst.O.nr.56(2008-2009) Innstilling fra næringskomiteen om lov om dyrevelferd
- Ot.prp.nr.16 (2003-2004) Om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyreververn, lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell og lov 4. desember 1992 nr. 130 om husdyravl
- Ot.prp.nr.7 (1994-1995) Om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyreververn
- NOU 2003:15 Fra bot til bedring Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff.

6.5.2 Svenske

- Motion 2013/14: MJ374 Respekt för djuren
- Motion 2011/12: Ju413 Djurpolisier

SOU 2011:75	Ny djurskyddslag
Prop 2008/09:94	Verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård
Prop 2005/06:128	Anpassning till nya EG-bestämmelser om livsmedel, foder, djurhälsa, djurskydd och växtskydd m.m.
Prop 1987/88:93	Om djurskyddslag, m.m. .
Prop 1965:138	med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 13 § brottsbalken m. m

6.6 Forskrifter

6.6.1 Norske

FOR-2013-01-13-60	Forskrift om avliving av dyr
FOR-2012-03-27-261	Forskrift om fremvisning av dyr
FOR-2011-03-17-296	Forskrift om hold av pelsdyr
FOR-2010-06-11-814	Delegering av myndighet til Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet etter lov om dyrevelferd
FOR-2010-09-28-1302	Forskrift om opplysninger til Mattilsynet.
FOR-2006-07-03-885	Forskrift om velferd for produksjonsdyr
Forskrift av 20. november 1976 nr 3	om innførsel av eksotiske dyr

6.6.2 Svenske

SJVFS 2008:5	Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om hållande av hund och katt;
--------------	--

6.7 Dommer

6.7.1 Norske

Rt.2009.1615

Rt.2003.1750

Rt.1994.1274

Rt.1993.1380

Rt.1971.709

Rt.1948.252

TGJOV-2012-19254

TSARP-2012-75352.

TGJOV-2012-159999

TLFOT-2012-99268

TINFI-2012-105672

TOSLO-2012-184419

TLARV-2011-85412

LB-2011-62044-1

TLIST-2010-184193

LG2001-1947

LE 2001-449

LE 1999-306 Pelsdyrdommen

LE-1988-332 Burhøns II

6.7.2 Svenske

RÅ 2009 ref. 75

RH 2005:31

RH 1999:85

HovR B 588-11, 2011-12-06

6.7.3 Engelske

CPS V. P. 2007. EWHC 946

Jones et al. 2006. UKHL 16 (2007 AC 136)

6.7.4 Internasjonale

EMD-2002-15809 O'Halloran v Storbritannia